

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРАЗОВИХ ДІЄСЛІВ В
АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ КІНЕМАТОГРАФІЧНОМУ ДИСКУРСІ (НА
МАТЕРІАЛІ АМЕРИКАНСЬКИХ КОМЕДІЙ)**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0359-а
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови та
літератури (переклад включно) перша –
англійська
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)
Дергаль Дар'я Вікторівна

Керівник к.ф.н., доц. Веремчук Е. О.
Рецензент д.філол.н., проф. Єнікєєва С. М.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет іноземної філології

Кафедра англійської філології

Освітній рівень магістр

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно)
перша – англійська

Освітньо-професійна програма Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
англійської філології

«___» _____ 20__ року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА**

ДЕРГАЛЬ ДАР'І ВІКТОРІВНІ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Особливості функціонування фразових дієслів в англійськомовному кінематографічному дискурсі(на матеріалі американських комедій)»

Керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Веремчук Ельдар Олександрович,
к.ф.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «23» квітня 2020 року № 483-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту)
01.12.2020

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту)

теоретичні основи функціонування фразових дієслів; структурно-семантичні особливості функціонування фразових дієслів у кінодискурсі; мовні особливості кінодискурсу.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

1) здійснити огляд теоретичних джерел; 2) висвітлити проблему класифікації фразових дієслів; 3) визначити способи формоутворення фразових дієслів; 4) схарактеризувати особливості кінематографічного дискурсу; 5) розглянути

семантичну структуру фразових дієслів англійської мови, що позначають рух;
б) проаналізувати структурно-семантичні особливості фразових дієслів, що
виражають позитивні та негативні емоції людини, а також ментальну
активність людини.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Веремчук Е. О., к.ф.н., доц.	25.05.20	25.05.20
Розділ 1	Веремчук Е. О., к.ф.н., доц.	15.06.20	15.06.20
Розділ 2	Веремчук Е. О., к.ф.н., доц.	24.08.20	24.08.20
Висновки	Веремчук Е. О., к.ф.н., доц.	12.10.20	12.10.20

6. Дата видачі завдання 25.05.20

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2020	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2020	виконано
3.	Написання вступу	червень 2020	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	червень 2020	виконано
5.	Написання практичного розділу	серпень 2020	виконано
6.	Формулювання висновків	жовтень 2020	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	листопад 2020	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	грудень 2020	виконано
9.	Захист	грудень 2020	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____ (підпис)

Д. В. Дергаль

_____ (ініціали та прізвище)

Керівник роботи

_____ (підпис)

Е. О. Веремчук

_____ (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ (підпис)

В.А. Бережний

_____ (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 57 сторінок, 55 джерел.

Об'єкт дослідження: особливості функціонування фразових дієслів в англійськомовному кінематографічному дискурсі.

Мета роботи: висвітлення структурно-семантичних та стилістичних особливостей функціонування фразових дієслів в англійськомовному кінематографічному дискурсі.

Теоретико-методологічні засади: ключові положення в теорії полісемії фразових дієслів англійської мови (О. В. Кунін, С. В. Григор'єв), функціонування фразових дієслів англійської мови у кінодискурсі (Г. Г. Слишкін, С. С. Зайченко), проблема концептуалізації фразових дієслів, що вербалізують просторові відношення (С. Ю. Богданова, К. Е. Голубкова), та ін.

Отримані результати: визначення поняття «фразове дієслово» представлено в роботі. До структурних особливостей фразових дієслів відноситься їх перехідність та неперехідність. Серед семантичних особливостей фразових дієслів в кінодискурсі є їх значний потенціал до метафоричного переосмислення, яке ґрунтується на подібності тих або інших ознак, а також розширення та звуження першочергового значення дієслова та його прийменника (післялогу). Функціонування фразових дієслів в англійськомовному кінематографічному дискурсі на сьогоднішній день є досить поширеним питанням, зокрема особливості функціонування фразових дієслів руху, концептуальної області «ментальна активність», а також емотивність фразових дієслів на прикладі кінофільмів, що представлено в роботі.

Ключові слова: американські комедії, вербалізація почуттів, концептуальна область «ментальна активність», кінодискурс, метафоричне перенесення, семантична деривація, фразове дієслово

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗОВИХ ДІЄСЛІВ.....	7
1.1 Визначення фразового дієслова.....	7
1.2 Класифікація фразових дієслів.....	10
1.3 Семантична деривація як продуктивний спосіб утворення фразових дієслів.....	15
1.4 Мовні особливості кінематографічного дискурсу та американських комедій.....	18
1.5 Роль та місце фразового дієслова в сучасному кінематографі.....	21
1.6 Методика дослідження фразових дієслів в лексиконі англійськомовного кінематографа.....	24
РОЗДІЛ 2 СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА Й ФУНКЦІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА ФРАЗОВИХ ДІЄСЛІВ РУХУ В АМЕРИКАНСЬКИХ КОМЕДІЯХ.....	26
2.1 Функціонування фразових дієслів з орієнтаційним компонентом.....	26
2.1.1 Фразові дієслова руху з післялогом up / down.....	29
2.1.2 Фразові дієслова руху з післялогом away / off.....	34
2.1.3 Фразові дієслова просторового відношення in / out.....	37
2.2 Особливості функціонування дієслів, що позначають ментальну активність.....	39
2.3 Специфіка вербалізації почуттів за допомогою фразових дієслів.....	44
2.3.1 Фразові дієслова що виражають негативні емоції.....	46
2.3.2 Вираження позитивних емоцій за допомогою фразових дієслів.....	51
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59

ВСТУП

Фразові дієслова представляють собою окремий лексичний прошарок в сучасній англійській мові. Вони надзвичайно поширені в розмовній мові, де часто слугують менш формальними синонімами дієслів з латинськими коренями. Крім того, щороку стабільно з'являється кілька нових фразових дієслів, які вільно входять в узус. Фразові дієслова завжди були об'єктом пильної уваги дослідників. Їм присвячено чимало наукових статей, дисертацій та монографій. Незважаючи на довгу історію дослідження фразових дієслів, інтерес до цього лексико-фразеологічного феномену не згасає.

В англійській лінгвістиці накопичився багатий досвід опису фразових дієслів як особливого мовного явища англійської мови, в лінгвістиці присвячено велику кількість робіт, в яких розглядалися питання, пов'язані з визначенням статусу цих лексичних одиниць, їх лексико-граматичної структури, особливостей полісемії, природи другого компонента, їх функціонування в мові та мовленні. Серед таких робіт можна виділити науковців праці яких стосувалися питання полісемії фразових дієслів англійської мови, такі як О. В. Кунін [Кунин 1970], С. В. Григор'єв [Григорьев 2003], дослідження фразових дієслів в рамках лінгвокультурології О. П. Дмитрієва [Дмитриева 2016], функціонування фразових дієслів у кінодискурсі Г. Г. Слишкін [Слышкин 2004], С. С. Зайченко [Зайченко 2011], дослідженням питання концептуалізація фразових дієслів просторових відношень займались С. Ю. Богданова [Богданова 2007], К. Е. Голубкова [Голубкова 2002] та ін.

Актуальність представленого дослідження полягає в зростаючому інтересі вчених до проблем вживання фразових дієслів, в зв'язку з постійним набуттям ними нових значень у розмовному стилі, та широким вжитком

даного лексичного пласту в англійській мові, а з іншого боку їх функціонування не є достатньо вивченим у кінематографічному дискурсі.

Наукова новизна роботи полягає в дослідженні структурно-семантичних аспектів функціонування фразових дієслів у сучасних кінострічках.

Об'єктом дослідження є особливості функціонування фразових дієслів в англійськомовному кінематографічному дискурсі.

Предметом дослідження є структурно-семантичні особливості вживання англійських фразових дієслів в кінематографічній галузі.

Метою роботи є висвітлення структурно-семантичних та стилістичних особливостей функціонування фразових дієслів в англійськомовному кінематографічному дискурсі.

Поставлена в цьому дослідженні мета передбачає вирішення низки конкретних завдань:

- 1) дати визначення поняттю «фразове дієслово» та проаналізувати внутрішню структуру фразових дієслів;
- 2) висвітлити проблему класифікації фразових дієслів;
- 3) визначити способи формоутворення фразових дієслів;
- 4) схарактеризувати особливості кінематографічного дискурсу;
- 5) розглянути семантичну структуру фразових дієслів англійської мови, що позначають рух;
- 6) проаналізувати структурно-семантичні особливості фразових дієслів, що виражають ментальну активність людини.
- 7) виявити та схарактеризувати фразові дієслова, що виражають позитивні та негативні емоції людини.

Матеріалом дослідження слугували американські кінострічки (кінокомедії з участю одного й того ж актора), було виявлено та проаналізовано 150 фразових дієслів, з точки зору їх структурно-семантичних особливостей та функціонування в лексиці кіногероїв.

В ході наукової роботи були використані наступні **методи дослідження**, а саме: метод компонентного аналізу, застосовувався для аналізу значення післялогу в функціонуванні фразових дієслів; метод лексикографічного аналізу застосовувався для висвітлення семантики фразових дієслів; структурний аналіз, який використовувався при розгляді основних зв'язків і відношень між мовними елементами, тобто між дієсловами та прийменниками (післялогами); контекстуальний (аналіз наявності в тексті окремих фразових дієслів) та семантичний (встановлення семантичних відношень фразових дієслів) аналізи.

Практична цінність даної роботи полягає в тому, що наведену класифікацію фразових дієслів та їх семантично-структурні особливості можна успішно використовувати при викладанні спецкурсів з лексикології.

Робота пройшла **апробацію** на науково-практичній студентській конференції «Різдвяні студентські наукові читання» з темою «Специфіка вербалізації почуттів за допомогою фразових дієслів в англійськомовному кінематографічному дискурсі». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2020.

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури.

Перший розділ роботи «Теоретико-методологічні основи дослідження фразових дієслів в англійськомовній кінематографічній галузі» присвячений проблемі визначення самого терміна «фразове дієслово», класифікації фразових, та зокрема способу утворення фразових дієслів шляхом семантичної деривації; розглядаються мовні ознаки кінематографічного дискурсу та особливості функціонування фразового дієслова в кінематографі; увага також зосереджується на методиці дослідження фразових дієслів в лексиконі англійськомовного кінематографу.

Другий розділ дослідження «Структурно-семантична й функціональна специфіка фразових дієслів в американських комедіях» висвітлює особливості функціонування фразових дієслів з просторовим компонентом, а

саме специфіка фразових дієслів руху з післялогами напрямку *up / down, away / off* та *in / out*; розглядаються ознаки функціонування фразових дієслів концептуальної області «ментальна активність», а також специфіка вербалізації негативних та позитивних емоцій за допомогою фразових дієслів, зокрема використання таких дієслів в кінематографічному дискурсі англійської мови; матеріалом дослідження слугували американські кінострічки (кінокомедії з участю одного й того ж актора), було виявлено та проаналізовано 150 фразових дієслів, з точки зору їх структурно-семантичних особливостей та функціонування в лексиці кіногероїв.

У висновках подано узагальнені результати проведеної роботи.

Загальна кількість сторінок 57, кількість використаних джерел 55.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

ФРАЗОВИХ ДІЄСЛІВ

1.1 Визначення фразового дієслова

Фразові дієслова існують в англійській мові багато сотень років, проте сам термін «фразове дієслово» з'явився в англійській мові зовсім недавно. За словами відомого лінгвіста Томаса Макартура термін *phrasal verb* був вперше використаний Логаном Смітом в 1925 році в його книзі “Words and Idioms”, хоча сам Логан Сміт стверджував, що термін *phrasal verb* був підказаний йому редактором Оксфордського словника англійської мови Генрі Бредлі [McArthur 1992, p. 72].

Цікаво, що в якості альтернативних термінів для *phrasal verb* Генрі Бредлі запропонував ще кілька варіантів: *verb phrase* – дієслівна фраза, *compound verb* – зіставне дієслово, *verb-adverb combination* – поєднання дієслова з прислівником, *verb-particle construction* – конструкція з дієслова з часткою [McArthur, 1992, p. 73]. Вражаюче, що всі ці терміни, які були запропоновані Логану Сміту редактором Оксфордського словника, прижилися в граматиці і широко використовуються як синонім терміну «фразове дієслово».

Американці часто позначають фразові дієслова термінами “*word-verb*” – «слово-дієслово» у тому випадку, якщо ми маємо справу з поєднанням дієслова з прийменником або прислівником, і “*three-part word-verb*” – «слово-дієслово», що складається з трьох частин, якщо мова йде про поєднання дієслова одночасно і з прийменником і з власною мовою.

Потрібно зауважити, що тлумачення поняття «фразове дієслово», досить різні. Під терміном «фразове дієслово» розуміють сполучення з прислівниковою або прийменниковою часткою (іноді з двома), яке становить єдине семантичне та синтаксичне ціле [Григорьев 2003, с. 4]. Науковець Джейн Поуві дає наступне визначення фразовому дієслову. Фразове дієслово — це поєднання «простого» дієслова, що складається з одного слова, (наприклад: *keep, put, take, go*) і адвербіальної або прийменникової частини (наприклад: *on, out, in, off*), що представляє єдину семантичну та синтаксичну одиницю. Наприклад: *keep on* – продовжувати; *put off* – відкласти на потім [Povey 1990, с. 9].

Необхідно зробити декілька попередніх зауважень стосовно особливостей словотворення в англійській мові а, точніше, в системі англійських фразових дієслів. Зокрема те, що сам термін «фразове дієслово» свідчить про подвійність сприйняття цього мовного феномену — «фраза» і «дієслово», тобто слово, «складене дієслово», “*multi-word verb*”, “*compound verb*” і подібні назви цього явища передають ту ж подвійність. Більш того, віднесення фразового дієслова до аналітичних конструкцій також часто піддається сумніву на тій підставі, що важко провести межу між ідіоматичністю, складеними дієсловами з післялогами (*give up, take in*) і їх вільними поєднаннями типу *go away, eat out* і т. д.

Всі ці поняття, так чи інакше, відображають складну внутрішню структуру фразового дієслова, але дослідники ніяк не можуть прийти до єдиної думки щодо термінології та мовного статусу фразових дієслів. Отож, як саме влаштовано формоутворення. Перша частина — просте дієслово, зазвичай з великим семантичним потенціалом, здатне утворювати багато різних за значенням сполучень. Цей компонент не викликає суперечок серед лінгвістів. Щодо другої частини — питання куди складніше. І. Є. Анічков називає цей елемент «адвербіальним післялогом» [Аничков 1947, с. 6]. О. І. Смирницький «прийменниковим прислівником», а лінгвіст С. Б. Берлізон – просто прислівником [Кунин 1970, с. 243]. Найбільш часто

використаний термін в англійській традиції саме — «частка». Так, М. Суон дотримується думки, що другий елемент — це *small adverbs or adverb particles* (короткі прислівники або прислівникові частки) [Swan 2006, p. 591]. Р. Картер і М. Маккарті називають його просто часткою, “*particle*” [Carter 2006, p. 431]. Багато з наведених вище термінів нерідко піддавалися критиці. Прислівники мають власне лексичне значення і є членами речення, що не можна сказати про другий компонент фразових дієслів. Що стосовно прийменників, які використовуються, щоб показати зв'язок між словами в реченні, то їх не можна переставляти: *up the stairs* (вгору по сходах), але не *the stairs up*, в той час як другий елемент фразових дієслів — можна: *he fixed up the car* = *he fixed the car up* (він полагодив машину). Саме через неоднозначність сприйняття цього компоненту фразових дієслів виникають проблеми з визначенням їх мовного статусу.

Лінгвісти, які називають другий елемент прислівником, вважають фразові дієслова поєднанням двох повноправних слів. Однак не варто забувати, що зв'язки всередині цих формоутворень набагато тісніші, ніж синтаксичні відносини дієслова і прислівника [Lamont]. Другі компоненти не дають інформації про місце, час, спосіб дії. Очевидно, що всередині фразового дієслова *put away* елементи пов'язані набагато сильніше, ніж в поєднанні «дієслово + прислівник» — *put there*. Фразові дієслова утворюють єдине семантичне ціле, другий компонент позбавлений самостійності — вважати їх словосполученням не зовсім правомірно. Отже, фразові дієслова є перехідним явищем між словом і словосполученням, а їх другий елемент найбільш доречно називати часткою. Знання особливостей фразових дієслів допомагає не тільки виділяти їх в мові, а й відрізнити їх від сполучень дієслово-прийменник.

Фразові дієслова широко використовуються не лише в розмовному стилі мови, а й в інших видах вербальної комунікації та є невід'ємною частиною комунікативної сфери англійської мови. Потрібно зауважити, що кількість фразових дієслів, що використовуються в англійській мові, за останній час

дуже сильно зросла. Це явище широко відображено в багатьох словниках і граматичних довідниках, що випускаються спеціально для іншомовних студентів. Більш того, кількість фразових дієслів продовжує збільшуватися і тепер вони використовуються частіше, не тільки в розмовній мові, але також і в науковій документації, офіційних звітах, художній літературі, кінофільмах, белетристиці і засобах масової інформації.

Таким чином, існують дві основні точки зору щодо природи другого компоненту фразового дієслова. Деякі дослідники вважають, що другий компонент фразових дієслів — це одна з існуючих частин мови: частка, прийменник, адвербіальний прийменник або прислівник. Прихильники другої точки зору розглядають другий компонент конструкції як особливу частину мови, називаючи її післялогом, постпозитивом або адвербом.

1.2 Класифікація фразових дієслів

В англійській мові фразових дієслів існує дуже велика кількість, більш того, їх чисельність має тенденцію збільшуватись. Фразові дієслова займають особливе місце в лексико-фразеологічному фонді сучасної англійської мови. Вони можуть спонукати до дії, виражати характер дії або спонукання до дії, висловлювати перехід з одного стану в інший, але ця дія незмінно характеризується значенням, яке безпосередньо укладене в дієслові. Зазвичай, фразові дієслова виражають різні абстрактні та конкретні значення за допомогою фізичного відтворення [Чиненова 1986, с. 101].

Серед особливостей фразових дієслів, потрібно зазначити багатозначність, індивідуальну специфіку, через яку складно їх класифікувати, їх залежність від контексту, що є причиною постійного інтересу лінгвістів і вчених до вивчення даних фразеологічних одиниць.

Попри всі перераховані вище особливості, можна все ж таки виділити кілька критеріїв, що характеризують фразові дієслова, як окрему групу фразеологічних одиниць, а саме те що:

- фразове дієслово можна замінити багатолексемним дієсловом: *to put off – to postpone, to put up with – to tolerate*. Цей критерій характеризує фразове дієслово як семантичну єдність, хоча він не підходить для всіх фразових дієслів, оскільки більшість фразових дієслів можливо замінити лише словосполученням: *to break down - to stop functioning*;

- фразові дієслова мають властивості ідіом, тобто їх значення не можна виділити окремо від значення його елементів, оскільки вони в цьому випадку неподільні: *to bring up – to educate, to go off – to explode*. Але і цей критерій неможливо застосувати до всіх дієслів через багатозначність фразових дієслів;

- розташування адвербіального післялогу до і після іменника, що вживається з даними дієсловом. Це визначає семантичне навантаження фразового дієслова [Жирова, Дмитриева 2016, с. 102].

Безумовно, представлені вище критерії, що характеризують особливості фразових дієслів мають обмеження, але завдяки їм вчені можуть класифікувати фразові дієслова, взявши за основу один з його ознак.

Фразові дієслова можуть складатися як з одного прийменника, так і з двох. Останні називаються прийменниково-фразовими. Один з таких прийменниково-фразових дієслів досить часто використовується при написанні листів. Це фраза *looking forward to (чекати з нетерпінням)*.

За своїм видом фразові дієслова в англійській мові поділяються на перехідні (*transitive*) і неперехідні (*intransitive*). Перехідні фразові дієслова завжди мають прямий додаток. Наприклад, такі фразові дієслова як, *put off (відкладати на потім), turn down (відмовляти), look for (шукати)*. Потрібно зауважити, що більшість фразових дієслів є перехідними [O'Connell 1999, p. 19].

Неперехідні фразові дієслова є самостійними та не вимагають доповнення. Наприклад, *hurry up (поспішати)*. – “*Hurry up! We're being late*”. – «*Поспішай! Ми запізнюємось*».

В свою чергу перехідні дієслова поділяються на подільні (*separable*) і неподільні (*inseparable*). Тобто в одних випадках частку можна відірвати від дієслова, а в інших — ні. До неподільних фразових дієслів відносяться всі неперехідні і кілька перехідних дієслів. Наприклад, *go up (піднятися) i look after (доглядати)* [O'Connell 1999, p. 19]. Неподільні дієслова утворюють дві великі групи:

а) дієслова, в яких доповнення може ставати як до після-дієслівного елемента, так і після нього: *E.g.* – “*I **chewed over** the problem for a few days*”. / – “*I **chewed** the problem **over** for a few days*”;

б) дієслова, в яких доповнення повинно ставитися до після-дієслівного елемента: *E.g.* – “*If I miss the meeting, I'll feel I've **let** everybody **down***”.

До неподільних дієслів відносяться ті, в яких після-дієслівний елемент не може відділятися від дієслова доповненням: *E.g.* – “*Could you see to this customer while I answer the phone?*” В таких дієсловах додаток може стояти:

1. Після частки (і тоді дієслово виглядає, як неподільне). “*He **worked out** the document*”.

2. Між дієсловом і часткою. “*He **worked** the document **out***”.

3. Якщо пряме доповнення — довга фраза, то вона йде після частки. “*She **dreamt up** a new recipe of chocolate cake*”.

4. Якщо додаток — займенник, то фразове дієслово завжди розділяється, і займенник ставиться між дієсловом і часткою.

Класифікуючи фразові дієслова з точки зору їх семантики, враховують початкове значення компонентів і похідне значення, що виникає після поєднання дієслова і частки [Thim 2013, p. 20]. Поширеним є поділ фразових дієслів на композиційні (*compositional*) і не композиційні або ідіоматичні (*non-compositional or idiomatic*).

Композиційні – дієслова, значення яких можна вивести зі значення складових їх компонентів. У цій групі можна виділити наступні типи поєднань залежно від частки: а) *directional particle* – с часткою, що уточнює напрям руху (частка в цих поєднаннях зберігає своє просторове значення): *to come in* – «входити», *to come out* – «з'ясовуватися, ставати відомим», *to go away* – «тікати (з ким-небудь, чим-небудь)», *to go out* – «бувати в суспільстві», *to run off* – «втекти», *to drive away* – «відігнати, прогнати»; б) *aspectual particle* – з часткою, яка змінює видову характеристику дієслова, надаючи дієслова значення закінченості дії: *to eat* – «їсти», *to eat up* – «з'їсти до кінця», *to cry* – «кричати», *to cry out* – «вигукнути», *finish up* – «закінчувати (навчання, кар'єру, життя)», «отримувати результат у кінці».

Не композиційні (ідіоматичні конструкції) – фразові дієслова, в яких значення і дієслова, і після дієслівного елемента повністю або частково змінюється, і тому значення цілого не можна вивести зі значення складових його компонентів: *bang about* – «гучно пересуватися»; *bat out* – «робити щось поспішно». Не композиційні фразові дієслова мають ознаки ідіоматичних сполучень, так як неможливо дати оцінку значення всього фразового дієслова окремо з його складових. Інакше кажучи, такі фразові дієслова є неподільними: *to fall out* – «посваритися».

Розглядаючи фразові дієслова з точки зору зв'язків між їх компонентами (дієсловом і післялогом), виділяють прості поєднання, що складаються із знаменних елементів, і дієслівні поєднання, де основна роль при визначенні значення полягає в дієслівному елементі [Аничков 1961, с. 223].

Для більшості фразових дієслів, на відміну від фразеологічних одиниць інших структурних типів, характерні складна смислова структура та широкий семантичний обсяг, що обумовлює широко розвинену полісемію. Багато поєднань обмежені в своїх лексико-фразеологічних зв'язках, що є наслідком фразеологічно пов'язаних значень і того, що вони позначають дію (процес)

більш спеціального характеру в порівнянні з дією (процесом), вираженим дієсловом [Гальперин 1981]. За цим критерієм, фразові дієслова поділяють на полісемантичні поєднання, значення яких обумовлено контекстом і залежить від суб'єкта і об'єкта дії.

Конструктивно зумовлені поєднання, що складаються зазвичай з трьох компонентів, і характеризуються складнішою структурою, наприклад, *fall in with*, *make up with*. Третій компонент, хоча і входить в смислову структуру фразеологічної одиниці, але наділений більшою самостійністю, ніж інші компоненти, так як повністю зберігає своє лексичне значення і синтаксичну функцію. Третій компонент дієслівних фразеологічних одиниць свідчить про те, що еквівалентні дієсловам поєднання, подібно до багатолексемних дієслів, виробили своє прийменникове управління [Гальперин 1981].

Таким чином, можна сказати, що фразові дієслова мають багато схожих характеристик з групами фразеологічних одиниць. Але, незважаючи на це, неможливо віднести фразові дієслова до однієї певної групи. Деякі науковці вважають, що при вивченні особливостей англійських фразових дієслів не існує відмінностей між поняттями «фразеологічна одиниця», «фразеологічна єдність» і «фразеологізм» [Дмитрієва 2016, с. 106]. Саме через те, що фразеологізми постійно переходять з однієї групи в іншу, у лінгвістів виникають постійні розбіжності при дослідженні фразеологічних одиниць.

Так, при аналізі фразових дієслів видно, що найчастіше відбувається повне або часткове звуження або, навпаки, розширення значення попередньо закладеної семантики дієслівного компонента як ключового елемента фразового дієслова. В результаті, фразове дієслово переходить з однієї групи класифікації фразеологічних одиниць в іншу.

Виходячи з вищевикладеного, слід зробити висновок, що одним з головних питань досліджень лінгвістів є питання класифікації фразових дієслів. Надавши аналіз сучасних класифікацій, було відзначено, що відносити фразові дієслова до тієї чи іншої групи потрібно з урахуванням

семантики дієслівного компонента, виду і місця післялогу, а також визначення можливої заміни синонімом.

1.3 Семантична деривація як продуктивний спосіб утворення фразових дієслів

Мова, як і всі явища в світі, знаходиться в процесі постійної зміни. Зокрема, це стосується словотвору як найбільш відкритої і динамічної області в системі мови. Звернення до проблем та питань словотвору необхідно, перш за все, для того, щоб глибше проникнути в динаміку його процесів, осягнути їх логіку і закономірність. Словотвір відіграє велику роль у виконанні мовою найважливішого завдання — забезпечити всі сфери життя і діяльності людини новими найменуваннями. Можна припустити, що в момент виникнення слово завжди однозначне. Нові переосмислення значення утворюються при вживанні слова для найменування іншого об'єкта або явища. Передумовою до цього є схожість або суміжність явищ, внаслідок чого спостерігається зв'язок значень багатозначного слова між собою. В основі зміни денотативної співвіднесеності лежить «принцип перенесення формативу з одного денотата на інший з метою використання готових мовних форм в новому для них іменуванні» [Хахалова 2011, с. 69].

Семантична деривація — це процес набуття словом нового значення. Багато дослідників проводять аналогію між процесом розвитку полісемії і словотворчим процесом (Ю. Д. Апресян, В. Г. Гак, Д. М. Шмельов) [Апресян 1995]. Ця аналогія стосується семантичних змін, але не формальної сторони. У самому терміні «семантична деривація» друге слово відноситься до понять словотвору. В силу аналогії зі словотвором до семантичної

деривації застосовні такі словотвірні поняття, як регулярність / нерегулярність, продуктивність / непродуктивність процесів утворення нових значень. Існують чотири механізми семантичної деривації: звуження значення, розширення значення, метафоризація і семантична деривація шляхом метонімії.

Звуження значення (спеціалізація значення) обумовлено скороченням обсягу поняття, що виражається словом. Наприклад, *to send off* – «відсилати з поля(гравця)» ← *to send off* – «відсилати, відправляти кого-небудь». Початкове і похідне значення знаходяться в родо-видових відношеннях («гіперонім - гіпонім»). В процесі звуження, значення набуває додаткові диференціальні семи. В основі звуження лежить дедукція — розумова операція переходу від узагальненого змісту до більш конкретного. Спеціалізація значення продуктивний семантичний процес. Він діє у всіх пластах лексики: в нейтральній і в нестандартній (сленг, жаргони) лексиці, в термінології.

Розширення значення — (генералізація значення) обумовлено збільшенням обсягу поняття, що виражається словом. Початкове і похідне значення знаходяться в видо-родовому відношенні («гіпонім - гіперонім»). Наприклад, *to shave off* – «знімати (тонкий пласт чогось)» ← *to shave off* – «збривати (щетину)» ← *to shave* – «голити, збривати».

При звуженні і розширенні вихідне і похідне значення належать до однієї понятійної сфери. Дані види семантичної деривації є семантичним зсувом. Метафора і метонімія є семантичними перенесеннями. В свою чергу, метафора – перенесення, засноване на прихованому порівнянні властивостей двох сутностей: *to throw off* – «позбутися чого-небудь» (зазвичай коли йде мова про незначну хворобу) ← *throw off* – «скидати одяг» ← *to throw* – «кидати»; *to move on* – «ставати більш сучасним, досконалим» ← *to move on* – «рухатися вперед» ← *to move* – «рухатися, пересуватися».

Л. І. Зільберман, досліджуючи семантику дієслів з постпозитивним компонентом, а саме семантику другого компонента в складі цих сполучень,

робить висновок про те, що значення «прислівникової частки», як вона її називає, є результатом її розвитку від конкретного до абстрактного [Зільберман 1958, с. 130].

Використання імені будь-якого об'єкта для позначення іншого об'єкта цілком зрозуміло, в основі вторинного використання (вторинної номінації) імен і розвитку в них вторинних значень лежать закони асоціативних зв'язків. Розрізняють два основних типи таких зв'язків: симілятивні та імплікаційні.

Розглядаючи симілятивний зв'язок, потрібно зауважити, що він заснований на схожості референтів з огляду на схожість реалій (за формою, зовнішнім виглядом, кольором, спільністю функцій) і визначається як лінгвістична метафора. Відповідно до думки Дж. Лакоф і М. Джонсона, «метафора пронизує наше повсякденне життя, причому не тільки мову, але й мислення і діяльність» [Лакофф, Джонсон 2004, с. 25]. Метафоричне перенесення вважається одним із основних механізмів утворення фразових дієслів. Причому в метафоричному значенні можуть виступати як дієслово, так і післялог. Суть метафори — це розуміння і переживання сутності одного виду в термінах сутності іншого виду. За твердженням Лакоф і Джонсона, концептуальна система людини структурована і визначена за допомогою метафори [Лакофф, Джонсон 2004, с. 25].

За словами К. В. Рахіліної, «в когнітивній семантиці метафора стає робочим інструментом опису полісемії» [Рахіліна 2010, с. 372], а науковець Г. І. Кустова вважає, що «метафора — як тип перенесення всього лише окремий випадок осмислення (інтерпретації) одного (нового, неосвоєного, але в якихось параметрах порівнянного) через інше (дане, освоєне, парадигматичне)» [Кустова 2000, с. 104].

Другий тип асоціативного зв'язку (імплікаційний) є підставою для перенесення, яке називають лінгвістичною метонімією. Імплікаційний зв'язок побудований на схожості референтів по суміжності явищ, їх взаємозв'язку, залученості в одну ситуацію. Види зв'язків, які є підставою імплікації, досить різноманітні: матеріал – виріб, причина – наслідок, ознака – річ і т. д.

Таким чином, можна підсумувати, що семантична деривація є найбільш продуктивним способом збагачення словникового складу англійської мови. Треба також зауважити, що в якості універсального механізму вторинної номінації традиційно виділяють лінгвістичну метафору та лінгвістичну метонімію, при цьому лінгвістична метафора зустрічається набагато частіше.

1.4 Мовні особливості кінематографічного дискурсу та американських комедій

У цьому підрозділі сфокусуємо дослідницьку увагу на продукті кіноіндустрії як на процесі спілкування та на концепцію кінематографічного дискурсу, як одного з найбільш складних понять сучасної лінгвістики. Тобто ця концепція передбачає, що публічний показ фільму за своєю суттю є комунікативною подією. Фільми створені для перегляду, і вони мають пізнавальне та емоційне значення для своїх глядачів. Процес створення кіно продукту та його сприйняття — це додаткові заходи в процесі публічного дискурсу.

Фільм свідомо адресований своїм глядачам. Як адресати цього процесу, глядачі беруть безпосередню участь у побудові його значення не менше ніж режисер. Метою прагматичного підходу до кінематографічного дискурсу є формування теоретичної точки зору, з якої створення фільмів та їх перегляд можна розуміти як взаємопов'язані аспекти складної форми публічного аудіовізуального дискурсу. Таким чином, змодельований кінематографічний дискурс буде розглядатися як локалізований процес розповіді, що включає:

- розповідача (режисера) та аудиторію (глядачі);
- вираження (технічний кінематографічний апарат);

- звичайну комунікаційну обстановку (кінофільм);
- спільний комунікаційний простір (екран);
- загальні дискурсивні припущення та очікування (кінематичне метапрагматичне усвідомлення).

Проблемами аналізу дискурсу та кіно дискурсу в лінгвістиці займалися такі науковці як Е. Бенвеніст, Р. Барт, П. Рікер, К. С. Серажим та інші [Белова 2002, с. 11]. Дуже детально був досліджений кінодискурс лінгвістом І. М. Лавриненко: дослідник дає розгорнуте визначення явищу і характеризує кінодискурс як «...полікодове когнітивно-комунікативне утворення, поєднання різних семіотичних одиниць в їх нерозривній єдності, яке характеризується зв'язністю, цілісністю, завершеністю, адресністю. Кінодискурс виражається за допомогою вербальних та невербальних (в тому числі кінематографічних) знаків відповідно до задуму колективного автора і структурується засобами узгодження комунікативних ролей; він зафіксований на матеріальному носії і призначений для відтворення на екрані і аудіовізуального сприйняття глядачами» [Лавриненко 2012, с. 41].

До дослідження кінодискурсу звертається чимало вчених, особливо активно аспект кінодискурсу вивчається в розділі семіотики, а саме семантики. Науковець, Ю. Г. Цивьян визначає кінотекст «як дискретну послідовність безперервних ділянок тексту <...>, ланцюжок ядерних кадрів» [Цивьян 1984, с. 109].

Найбільш повну характеристику кінодискурсу як знакової системи дає лінгвіст С. С. Зайченко. Вчений наголошує на наступних положеннях:

1. Кінодискурс відноситься одночасно до оптичних (сприйнятих зором) і слухових (сприйнятих слухом) знакових систем.
2. Кінодискурс являється небіологічною природньою семіотикою, виникнення якої не є спланованим або організованим.
3. Кінодискурс відноситься до складної багаторівневої семіотики. Він має підсистеми знаків, які утворюють певну ієрархію. Знаки в такій

семіотиці комбінуються за певними правилами, і змінюючи порядок розташування одного знаку ми змінюємо значення всієї комбінації знаків.

4. Кінодискурс — це відкрита семіотика, яка має здатність взаємодіяти з навколишнім середовищем.

5. В залежності від підходу до дослідження, одиницями кінодискурсу можуть вважатися мінімальні недискретні одиниці зображення; великі відрізки (кадр, план), які окрім візуального компонента включають в себе рух, звук та ін.; ланцюжки кадрів.

6. Кінодискурс — це полікодова семіотика, яка спирається на декілька кодів, що функціонують усередині кожної утвореної системи. Існують також коди, які керують поєднанням різних семіотичних систем в кінофільмі і працюють на їх стику.

7. До семіотичних функцій кінодискурсу відносять передачу актуальної інформації, передачу минулого досвіду, участь у продукуванні нового знання, регулятивну функцію, емотивну функцію, естетичну функцію, метаязикову та фатичну функції [Зайченко 2011, с. 82–84].

У лінгвістиці складну мову кінофільму розглядають в якості особливого різновиду тексту. У науковій літературі використовуються такі терміни як «кінодискурс», «кінотекст», «кіноповідь», «кінодіалог». Але термін кінодискурс є все ж найбільш доречним.

Багато дослідників (М. Б. Ворошилова, С. С. Назмутдінова, Г. Г. Слышкін) розглядають кінотекст як креолізований текст, тобто текст, що володіє як вербальними, так і невербальними складовими (при цьому не можна говорити, що якийсь з цих двох компонентів є пріоритетним в кінодискурсі). Ті ж автори стверджують, що кінотекст — це перш за все медіатекст [Слышкін 2004, с. 14].

Таким чином, зростаючий інтерес лінгвістів до вивчення кінодискурса є незаперечним фактом в зв'язку з величезним впливом кінематографа на особливості сприйняття світу сучасною людиною.

1.5 Роль та місце фразового дієслова в сучасному кінематографі

Очевидно, що в даний час кількість фразових дієслів в мові стрімко збільшується: у порівнянні з 1910-1950 рр. вживання фразових дієслівних одиниць в кінострічках зросла в кілька разів. Про високу частотність вживання фразових дієслів свідчать численні словники, присвячені їх використанню у всіх видах мовленнєвої діяльності, серед яких: «Англо-російський словник дієслівних словосполучень» [Меднікова 1994]; “Oxford Phrasal Verbs Dictionary for Learners of English” [Hornby 2002]; «Англо-російський словник ідіом і фразових дієслів» [Шитов 2005], та ін.

Через зміну тенденцій мовного репертуару розмовного функціонального стилю мови, а саме прийняття закону про цензуру, що заборонив вживання зниженої лексики на екрані, використання фразових дієслів в кінострічках в 40-70-х роках було скорочено, до 15-20 фразеологічних одиниць на 1,5-2 години звучання [Маслова 2001, с. 12].

В наші дні фразові дієслова знову широко поширені в мовленні кіногероїв і використовуються:

а) як стилістичний прийом «перифраз»: – “*All right, get back to work!* [Script 1]”, – «*Ну все, повертайтеся до роботи!*». Де фразове дієслово *to get back* – (*to start doing smth again*) [Hornby, p. 112], «*відновити дію*» відповідає лексемі *to continue* – *to start again after interruption* (*продовжити що-небудь*), проте не є метафорою;

б) при евфемізації, замінюючи собою ненормативну лексику, як, наприклад, у висловленні мікродіалог:

– “*Let's all get to know one another?*” / – “*Hey, you, take off with us* [Script 1]!”, – «*Як на рахунок познайомитися ближче?*» / – «*Гей ти, відчепися від нас!*». Де фразове дієслово *to take off* – (*to leave the ground and*

begin to fly) [Hornby, p. 300], «злетіти; зірватися з місця» є ввічливою заміною вираження *get lost* – (відвали);

в) як професійний жаргон, наприклад, у висловленні:

– “*I think we'd better put him under drugs for a few days [Script 3]*”. / – «Думаю, що пару днів нам варто колоти йому заспокійливі препарати», – де використане фразове дієслово *to put under* – (*to examine a situation very closely and carefully*) [Hornby, p. 226], (тільки вивчити), в ряду дефініцій якого є значення, яке відноситься тільки до області медицини: “(slang) *to make smb unconscious*” (*if a doctor puts you under, they give you drugs to make you unconscious before surgery*) [Hornby, p. 226].

Розглядаючи кінематограф з точки зору його жанрів та представлених в ньому стилів, то слід зазначити, що в сучасній кіно-комунікації фразові дієслова найчастіше представлені в мові носіїв мови, які:

1. Не володіють літературною нормою: – “*The vegetables is wuth money. Quit a-tramplin 'em or I'll run lot of yer into the swamp [Script 1]!*” / – «Овочі коштують грошей. Припиніть топтатися на них, або я скину вас в болото!». Де фразове дієслово *to run into* – (везти, відвозити, кинути) використовується поряд з графонами (навмисне спотворення орфографічної норми);

2. Використовують порушення норм як значимої мовної поведінки для демонстрації кордону «свій-чужий» [Гойхман, Надеина, с. 15], як, наприклад, у висловленні: – “*I'm playing every string I can. I meet all necessary people. But I cannot get off you [Script 3]*”. – «Я роблю все можливе! Я зустрічаюся з усіма потрібними людьми. Але я ніяк не можу від тебе позбутися!». *To get off* – *to ask to stop annoying you by criticizing or telling you what to do (spoken, informal)* [Hornby, p. 114-115], ((розм. сленг) вимагати припинити докучати кому-небудь з критикою або коментарями)).

Подібні випадки використання фразових дієслів у кінематографі, де мова представлена в найбільш наближеній до природного спілкування формі, ведуть до закріплення за даними лексичними одиницями статусу варіанта, а

згодом – і альтернативи, що прийшла на заміну загальноприйнятої літературної норми. Дослідження фразових дієслів та осмислення питання про приналежність даних фразеологічних одиниць до літературної норми англійської мови дозволяє показати, що відхилення від норми використання фразового дієслова в багатьох випадках реалізують потенційні можливості в системі мови і що англійська мова, представлена в кінематографі, і її вживання в повсякденному житті взаємодіють найтіснішим чином.

Використання фразових дієслів у кіно-комунікації, з одного боку, веде до відхилення від кодифікованої норми, реалізуючи потенційні можливості мовної системи з подальшим закріпленням подібного варіанту вживання фразового дієслова в словниках [Иванова 2001, с. 151]. З іншого боку, проникнення фразових дієслів у загальнолітературну англійську мову належить до явищ демократизації мови. Також зазначені мовні процеси, що відбуваються з фразовими дієсловами в кінематографі, свідчать про те, що кінофільми сприяють інтенсифікації актуальних процесів сучасної англійської мови, форсуючи і поширюючи їх.

Виходячи з вищевикладеного, можна стверджувати, що вживання фразових дієслів у процесі мовної комунікації, представленої в кінематографі, є скоріше не порушенням мовної норми, а узуальною інновацією. Так, фразові дієслова, переходячи з розряду норми в розряд узусу мови, тобто загальноприйнятого носіями даної мови використання мовленнєвих одиниць, в повній мірі розкривають свій мовний потенціал і створюють альтернативи застарілої норми.

1.6 Методика дослідження фразових дієслів в лексиконі англійськомовного кінематографа

Фразове дієслово розглядається як лексема, що змінює свою стильову приналежність за рахунок особливостей своєї структури. Дослідження фразових дієслів в даній науковій роботі проводиться на матеріалі англійських кінофільмів що в наш час є актуальним, оскільки мова кінострічок, на відміну від мови художньої літератури, максимально наближена до оригіналу, тобто живої мови. «Більш того, саме в силу системно-структурної і функціонально-прагматичної бази дослідження мови в мовленні-тексті, перехід до нових форм аналізу є абсолютно обґрунтованим і органічним процесом» [Жирова 2012, с. 13]. Так, на прикладі процесів, що відбуваються в мові кіногероїв, ми можемо судити не тільки про «широкий спектр мотивів та інтенцій, що реалізуються в мові-тексті» [Какорина 2010, с. 15], а й про зміни в мовленні, з боку семантики та синтаксису, а саме особливості застосування фразових дієслів в мові-тексті, з точки зору семантики.

Вибір кінофільму як матеріалу дослідження представляється обґрунтованим з огляду на те, що в тексті кінофільму мова представлена в своєму первісному вигляді в різних найбільш типових комунікативних контекстах. Характерною рисою подібних комунікативних ситуацій є, як і в повсякденному побутовому спілкуванні, тенденція нехтувати традиційними нормами літературної мови, оскільки «мова-текст, в цілому відображаючи комунікативний акт, в інформаційній (логіко-смісловій) частині обов'язково несе психоемоційний настрій» [Жирова 2012, с. 14]. Говорячи про кодифікації комунікативних процесів в засобах масової інформації, до яких відноситься і кінофільм, О. В. Какоріна пише, що «можливість свідомого впровадження, закріплення певних норм і правил спілкування, викликає

сумнів» [Какорина 2010, с. 274]. Дослідження мовних засобів в цілому і фразових дієслів зокрема за допомогою кінорепертуару дозволяє дізнатися про усне мовлення англійської молоді, про особливості рекламного дискурсу, політичних виступів і художньої літератури.

Дослідження фразових дієслів відбувалося за допомогою компонентного аналізу, а саме аналізу фразових дієслів з постпозитивним компонентом; методу лексикографічного аналізу (визначення семантичних особливостей за допомогою вивчення дефініцій). Для вивчення семантичної структури фразових англійських дієслів руху залучаються елементи компонентного аналізу.

У процесі аналізу смислової структури дієслів використано комплексний підхід, що включає описовий метод, елементи контекстуального аналізу. А також застосовувався комплексний метод дослідження, а саме: теоретичний аналіз наявної літератури з даного питання, метод опису, метод перекладу, метод структурного аналізу і метод кількісного аналізу. Спочатку йде процес відбору матеріалу, в даному випадку це американські кінокомедії (кіно-текст), підбір цих комедій відбувався за актором, тобто всі кінострічки, використані для дослідження, характерні наявністю одного й того ж актора в головній ролі. Також дані кінокартини були обрані шляхом діахронії від 80х-років до нашого часу. Наступним кроком був аналіз обраних фразових одиниць за їх структурно-семантичною специфікою, зокрема функціонування фразових дієслів з просторовим компонентом та фразові дієслова семантична особливість яких полягає в вираженні емоційного стану людини.

РОЗДІЛ 2

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА Й ФУНКЦІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА ФРАЗОВИХ ДІЄСЛІВ РУХУ В АМЕРИКАНСЬКИХ КОМЕДІЯХ

2.1 Функціонування фразових дієслів з орієнтаційним компонентом

В лінгвістиці англійської мови прийнято називати прийменник або прислівник, що стоїть після дієслова, «післялогом» або «постпозитивом». Хоча Н. М. Амосова критикує термін «післялог» і говорить про те, що «післялог — формат, що виражає відношення між словами в словосполученні і розміщається в результаті керованого ним слова або в постпозиції до нього. Це однозначно можна назвати термінологічним промахом, який не має відношення до визначення мовної сутності явища» [Амосова 1963, с. 133].

А. А. Керлін дає таке визначення післялогу — це словотвірний незмінний елемент, який стоїть після дієслова і утворює з ним єдине смислове ціле (складене дієслово). Втративши своє реальне дійсне значення або зберігши його в ослабленому вигляді, післялог змінює, уточнює, доповнює значення дієслова, до якого він належить [Керлін 1956, с. 8]. Аналіз післялогів показує, що вони багатозначні: велика кількість післялогів мають декілька значень і можуть здійснювати різні типи зв'язків.

Постпозитиви — це службові слова особливого роду. Їх функція підсилення та уточнення значення дієслова і призначення в мовленні. Оскільки постпозитиви є службовими словами, вони знаходяться в одному ряду з прийменниками, союзами, частками, артиклями, відрізняючись від них своїми функціями і сполучуваністю [Григорьев 2003, с. 85].

Семантичні відношення між складовими частинами англійських фразових дієслів виключно різноманітні. Розглядаючи синтаксично

неподільні поєднання дієслова і постпозитиву з точки зору внесених в них постпозитивом значень, можна виділити наступні типи фразових дієслів:

1. Дієслівно-прислівникові комплекси, в яких постпозитив має своє первинне конкретно-просторове значення. Наприклад: *come out, take away, walk in, run out, step across*.

2. Поєднання, в яких значення дієслова має чітко виражений переносний (метафоричний) характер, у той час як другий компонент зберігає властивий прислівнику просторовий зміст: *let a person down = fail him; bring out = expose; pull through = recover*.

3. Конструкції, в яких основних семантичних змін зазнає постпозитивний елемент, що набуває яскравого аспектуального наповнення. Серед аспектуальних відтінків можна виділити наступні: вираз початку виникнення дії (*cry out*), вираз продовження дії (*walk on*), вираження завершення, закінчення дії (*burn away*), позначення повної вичерпності дії (*tire out*), вираження інтенсифікації дії (*work away*), вираз повторення дії (*read over (again)*).

4. Значення фразових дієслів засноване на ідіоматизації обох частин, вмотивованість яких зберігається: *come about (відбуватися, траплятися), ride out (вийти зі скрутного положення), give away (видавати секретну інформацію)*.

5. Фразові дієслова, що характеризуються максимальним ступенем ідіоматизації їхніх складових: *give up (кинути), take in (обдурити), put up with (терпіти, примиритися)* [Богданова 2007, с. 210].

Фразові дієслова руху (ФДР), або аналітичні дієслівні комплекси (АДК), англійської мови є стійкими дієслівними поєднаннями простих дієслів руху та переміщення в просторі (загалом в таких односкладових дієслів германського походження, як *come, go, move, jump, run, fly, swim, walk* і т.д.) з прислівниковими елементами (*up, down, in, out, about, around, back, forth, ahead, off, away*), зазвичай стоять в постпозиції до дієслова і здатними до певної міри модифікувати значення дієслова [Кубрякова 1992, с. 82].

Безпосередньо рух може бути орієнтованим на початковий пункт, точку відправлення, або на кінцевий пункт, точку прибуття. Для позначення названих аспектів руху в англійській мові широко використовуються післялоги. Для вираження руху, орієнтованого на точку відправлення — початковий пункт (рухатися звідки?) — широко вживаються дієслова *come, run, go, fly* з післялогами *out, away, off*. Післялоги вказують на напрям руху зсередини назовні, проєктують вказівку на просторовий орієнтир, за яким визначається вихідний пункт переміщення [Арутюнова 1999, с. 43].

Фразові дієслова руху позначають і самостійне переміщення багатьох агентів з одного місця в різні. У висловлюваннях з такими дієсловами краще вказівку на кінцевий пункт [Арутюнова 1999, с. 45].

Разом з тим, слід зазначити, що багато післялогів несуть сему, яка майже однозначно вказує на необхідність словоформи вихідного пункту («звідки»), або кінцевого пункту («куди»), або позначення місця переміщення («траси» або «траєкторії»).

Дієслова з післялогами *up*, що позначають напрямок переміщення вертикально вгору, зазвичай супроводжуються слово-формою кінцевого пункту переміщення: той хто говорить характеризує саме переміщення — рух за його параметрами (темп, час, спосіб, що супроводжують обставини (сема «хто рухається як»). В англійській мові, де дієслова руху, що вказують на орієнтир, збігаються за значенням з українськими дієсловами, використовуються дієслова *pass, come by / past / along*.

До просторових характеристик відноситься поняття траєкторії руху. Шлях, по якому відбувається рух, називається трасою, або траєкторією, яка представляє собою сукупність лінійно з'єднаних точок в просторі [Кубрякова 1992, с. 90]. Це траєкторія руху / переміщення об'єкта в просторі. Ця ознака не може бути вираженою в семантиці дієслів руху англійської мови, в зв'язку, з тим що для його вираження в мові зазвичай використовують лексичні одиниці типу *way, path / дорога, стежка* та ін.: *to go / walk / drive along the road, path, highway / (йти / брести / їхати по дорозі, стежці, шосе)*.

Отож, будучи досить специфічним явищем в системі англійської мови, фразові дієслова продовжують привертати до себе увагу дослідників; в першу чергу, це обумовлено їх здатністю демонструвати особливості концептуалізації і категоризації різних фрагментів світу, пізнаваного людиною.

2.1.1 Фразові дієслова руху з післялогом *up* / *down*. Одним із способів позначення орієнтації що виражає фразове дієслово та позначення вертикального виміру в англійській мові є використання фразових дієслів з післялогами *up* і *down*, які досить часто розглядаються як категоріальна опозиція.

Післялоги *up* і *down*, крім своїх прямих просторових значень, мають і безліч переосмислених. Можна припустити, що спочатку переосмислення значень йшло паралельно для обох постфіксів і опозиція зберігалася, але потім на якісь ступені абстракції вони розійшлися і стали розвиватися незалежно один від одного. Прислівник *up* вживався в переосмисленому значенні ще в давньоанглійській мові, характеризуючи дію як більш інтенсивну [Сизова 2004]. Згодом у післялогу *up* з'явилося більше значень, ніж у післялогу *down*, і багато з них зараз вже важко пояснити з точки зору їх прототипового просторового значення.

Дієслова руху з післялогами, слугують для репрезентації просторових відносин. Аналіз англійських фразових дієслів, в складі яких зафіксовано післялог *down*, виявив, що дані дієслова реалізують чотири основних значення, зокрема наступні:

1. Значення «рух зверху вниз» наприклад, дієслово *pull down (to draw downward - стягнути, опустити вниз):* – “It took her five minutes to check all the windows, pull down the blinds, and lock up”. – «За п'ять хвилин вона перевірила всі вікна, опустила жалюзі і закрилася на замок [Script 2]».

2. Значення «зменшення, зниження обсягу / кількості чого-небудь». Наприклад, дієслово *cut down* (*to reduce, lessen* - зменшити, скоротити): – “*I told you I was concerned about your drinking and you promised to cut down*”. – «Я тобі казав, що мене турбує те, що ти багато п'єш, і ти обіцяв пити менше; тобто скоротити кількість споживаного алкоголю [Script 2]».

3. Значення «руйнування, знищення». Наприклад, дієслово *tear down* (*to pull down; destroy; demolish* – знести, знищити, зруйнувати): – “*The house had been torn down years ago* [Script 3]”. – «Той будинок був зруйнований декілька років назад».

4. Значення «вчинення дії повністю, завершення дії». Наприклад, дієслово *wear down* (*to reduce or impair by long wearing* – зменшувати або погіршувати стан чого-л. через тривале носіння, зношувати): – “*To wear down the heels of one's shoes*” (Зносити підошву на взутті). Аналіз англійських «*down*-одиноць» дозволяє виділити чотири групи дієслів з вказаною семантикою.

Перша група представлена дієсловами: *go down* – спускатися, опускатися, піти на дно, тонути; *hang down* – звисати; *pull down* – зіштовхувати, стягувати, скидати і т.д. Друга група представлена одиницями: *cool down* – заспокоїтись (стати менш дратівливим); *cut down* – зменшувати (витрати, порції) і т.д. Третю групу складають дієслова *tear down* – руйнувати, знищувати; *take down* – зносити, руйнувати; *knock down* – зламати, зруйнувати; знести (будинок) і т.д.

У четверту групу слід віднести дієслова *slow down* – зменшувати швидкість; *burn down* – згоріти, догоріти; *wear down* – зношуватися, стиратися і їм подібні, оскільки основне значення післялогу *down* «рух вниз або в більш віддалене місце», то, приєднуючись до дієслова, післялог вносить значення просторового переміщення вниз. Наприклад, фразовий дієслово *pull down* – зіштовхувати, скидати, утворений від дієслова *pull* – тягнути, тягти; *climb down* – злазити, спускатися, утворений від дієслова *climb* – підійматися.

У денотативній ситуації, позначеній дієсловом, відбувається просторове пересування об'єкта / суб'єкта від початкової точки донизу. Це значення є первинним і похідним для утворення наступних [Жлуктенко 1954, с. 105]. До даної групи дієслів також можна віднести дієслова, дія яких пов'язана з рухом зверху донизу, та переміщенням будь-якого об'єкта зверху донизу, наприклад, *gulp down* – ковтати, *write down* – записати (тобто писати, нахилиючи корпус тіла нижче попереднього положення для виконання дії), *sit down* – сідати, і т.д. – “*Look, sit down, all right. It ain't cool being so nervous*”. – «Слухай, присядь, добре. Не круто бути таким схвильованим [Script 1]».

Як уже зазначалося, просторові значення можуть стати основою для розвитку нових значень за сформованими в мові моделями, що відображає траєкторію сприйняття простору носіями мови. Так, пряме просторове значення англійських фразових дієслів з післялогом *down* «рух зверху донизу» з часом трансформувалося в ряд поза просторових значень, пов'язаних з первинно різними семантичними відносинами.

На думку дослідників, уявлення про «низ» протиставлені уявленням про «верх», що цілком природно, тому що відображає будову тіла людини. При цьому верхня і нижня просторові межі співвідносяться з поняттями «гірше», «менше» [Самигуллина 2006, с. 91]. В рамках теорії концептуальної метафори лінгвісти Дж. Лакофф і М. Джонсон виділяють орієнтаційну метафору «збільшення направлено догори, зменшення направлено донизу» (*More is up, less is down*) і пояснюють це тим, що традиційно така вмотивованість пов'язана із зоровим уявленням про накопичення чогось у вигляді стопки, купи і т.д [Скрєбцова 2000, с. 77].

Таким чином, те, що післялог *up* позначає збільшення, зростання, а післялог *down* — зменшення, можна проінтерпретувати метафорою купи: чим вона більше, тим вона вище, і навпаки, скорочення кількості чого-небудь, що становить купу неодмінно потягне за собою зменшення її розміру в висоту [Джанумов 2007, с. 30–36]. Відзначимо, що дана метафора актуалізується не

тільки тоді, коли мова йде про вертикальне збільшення / зменшення об'єкта, вона реалізується і при відображенні збільшення / зменшення чого-небудь в цілому. Цим можна пояснити значення (2) фразових дієслів з післялогом *down* — «зменшення, зниження обсягу / кількості», яке впливає з прототипового значення «рух зверху вниз».

Так наприклад, англійське фразове дієслово *take down*, утворене від дієслова *take* (робити), перекладається на українську мову вшивати (одяг) — тобто робити одяг менше; дієслово *turn down*, утворене від дієслова *turn* (повертати), має український аналог — зменшити: — “*Turn the volume down* [Script 3]”. — «Змени гучність, будь ласка». Дієслово *mark down*, утворене від дієслова *mark* (ставити знак, мітку), позначає знизити ціну, знизити оцінку (в школі). Так само, як і у випадку зі значеннями «*down*-одиниць» першої групи, в даній групі семантика дієслів може бути позначена як «зменшення об'єкта» щодо початкової координати або певного стану, які до початку дії, що позначається дієсловом з післялогом *down*, були вище або більше.

Післялог *down*, приєднуючись до дієслова, у багатьох випадках передає зворотну деструктивну семантику — значення (3) «руйнування, знищення». Наприклад, фразове дієслово *take down* (де *take* — брати) має переклад зносити, руйнувати; *tear down* (де *tear* — рвати, розривати) — зносити (будівництво); *throw down* (від *throw* — кидати) — зносити, руйнувати (будівлю). Образно руйнування цілісності якогось об'єкта представляється як зменшення його величини (тобто кількості, обсягу об'єкта і т.д), головним чином по вертикалі [Богданова 2007, с. 105].

Оскільки післялог *down* позначає «низ», а також «рух вниз», через уявлення про низ як про кінцеве і завершене реалізується значення (4) «вчинення дії повністю, завершення дії». У фразовому дієслові *burn down*, утвореному від дієслова *burn* (горіти), післялог *down* реалізує значення «зробити до кінця дію, названу мотивуючим дієсловом». Те ж саме спостерігається і в інших випадках: наприклад фразове дієслово *die down*,

утворене від дієслова *die* (вмирати) має значення — в'янути, гаснути, вщухати, припинятися, де післялог *down* має аналогічне значення і вказує на завершення дії через скорочення, зменшення його обсягу, кількості об'єкта дії [Скребцова 2000, с. 80].

Як уже зазначалося, післялоги *up* і *down* є діаметрально протилежними, представляють верхній і нижній орієнтири простору, внаслідок чого виявляються здатними позначати межі дії в цілому: або знизу, або зверху. Тому як післялог *up*, так і післялог *down* реалізують семантику «вчинення дії повністю, досягнення межі». – “*Money isn't everything. Grow up!*” – «*Гроші це не все що нам потрібно, подорослішай вже!* [Script 1]». Однак, як відзначають дослідники, післялоги в даному випадку не є рівнозначними, оскільки дії, що ними позначаються, мають різну концептуалізацію просторової семантики.

«Післялог *up* набуває значення дії через переносне значення (збільшення обсягу дії), а післялог *down* набуває значення завершеності через переносне значення (зменшення обсягу дії)» [Богданова 2007, с. 106]. Для порівняння наведемо приклад фразового дієслова з післялогом *up* з семантикою завершення дії: *catch up* в значенні нагнати, наздогнати. Де вказівка на досягнення мети і завершення дії відбувається за рахунок зосередження уваги на збільшенні обсягу необхідних зусиль для виконання дії.

Таким чином, опозиція «верх – низ» в аспекті вертикального членування простору формує базове значення для всіх досліджуваних дієслів, на основі якого відбувається подальша метафоризація і перенесення ознак опозиції «верх – низ» на інші опозиції як фізичного, так і не фізичного простору. Аналіз фразових дієслів та їх післялогів *up / down* в американських кінострічках, показав, що з 150 фразових дієслів, що доповнювали лексику кіногероїв, ті що мають післялоги *up / down* були використані 48 разів. Серед найчастіше вживаних можна виділити наступні: *put down, sit down, keep down, go down, stand up, back up, hold up*.

2.1.2 Фразові дієслова руху з післялогом *away / off*. Фразові дієслова руху *come away, run away, fly away, swim away* репрезентують віддалення об'єкта орієнтованого вихідного пункту. Інтегральна сема «область переміщення» у фразових дієслів *come away, run away* реалізується в диференційній ознаці «віддалення по твердій поверхні». – “*I had to come away before the end of the party [Script 3]*”. – «Мені довелося піти доки вечірка ще не закінчилась». – “*Leave me alone! Get away from me! [Script 1]*”. – «Залиш мене в спокої! Йди звідси!». Інтегральна сема «область переміщення» у фразового дієслова *fly away* реалізується в диференційній у ознаці «віддалення по повітрю», наприклад: – “*Every time the little girl nearly caught the bird it flew away [Script 3]*”. – «Кожного разу коли дівчинка ледь не схопила пташку вона відлітала».

Позицію суб'єкта при реалізації значення «втекти» займають лише одухотворені іменники, що позначають тварин птахів або людей. Віддалення може бути різним, аж до повного зникнення з поля зору, тобто до певної межі віддалення може мати направляючий або локативний характер і відбуватися в просторі та часі. Зміна категоріальної семи «спосіб руху», в смисловій структурі дієслів переміщення під впливом семантичного модифікатора *away* ми розглядаємо на прикладі дієслів *walk away, go away, come away, step away*: а) – “*Don't go away with the idea that you won't have to pay for it*”. – «Не думай, що тобі не доведеться за це платити». б) – “*I'm warning you, sir. Step away. Don't think 'cause you pull out your sword I'm gonna let you marry my wife*”. – «Відступіть, містере, я вас попереджую. Не думайте, що якщо ви дали клятву, я вам дозволю вести під вінець мою дружину [Script 1]».

Не дивлячись на зміни, що відбулися в смисловій структурі фразових дієслів, категоріально-лексична сема «віддалення в просторі» зберігається. Дієслова руху, модифіковані післялогом *away*, можуть набувати різних значень, які виникають у зв'язку зі зміною ситуації, наприклад, фразове дієслово *go away* в значенні закінчуватися, припинятися: – “*If this pain does*

not go away soon, I shall go mad [Script 3]”. – «Якщо цей біль не закінчиться я зійду з розуму». В основі утворення значення фразового дієслова *fly (away)* лежить диференційна ознака «переміщення по повітрю» при цьому інтегральна сема «засіб переміщення» нейтралізується [Голубкова 1990].

Післялог *out* також інтерпретується за допомогою післялогу *away*: “*away from, not in or at a place, the usual or normal conditions*”, однак характеризує в основному не віддалення, а відсутність чого-небудь. Дієслова руху, модифіковані післялогом *away* можуть набувати різних значень, які виникають у зв'язку зі зміною ситуації.

Розглядаючи фразові дієслова з післялогом *off* треба зауважити що, особливістю даних дієслів є те, що в більшості конструкцій вони перехідні. Післялог *off*, як і описані вище післялоги *out* і *away*, в конструкціях з дієсловами руху вказує на напрямок віддалення об'єкта від точки відліку, що в цілому властиво процесу руху. Однак існує і ряд відмінностей в значеннях цих післялогів. Так, післялог *off* здійснює вказівку на відстань в просторі і часі, переміщення, відділення (*separation*) на деяку відстань. – “*We're gonna take off this weekend* [Script 2]”. – «Ми відлітаємо на цих вихідних».

Післялог *off* може інтерпретуватися з допомогою післялоги *away*, що свідчить про їх синонімічність в певних контекстах: – “*Come off with me and have some coffee*”. – «Підемо, поп'ємо кави».

Інтегральна сема «спосіб руху» нейтралізується в результаті семантичного модифікатора *off*, наприклад: – “*Mary flew off home as soon as she heard about the accident* [Script 2]”. – «Мері, вилетіла додому як тільки дізналась про цей випадок».

Інтегральна сема «спрямованість» як семантичного модифікатора нейтралізується на прикладі фразового дієслова *come off* в значенні падати (з чого-небудь): – “*You have to come off seven times before you can call yourself a rider* [Script 2]”, – «Ти не станеш справжнім вершником до тих пір, поки сім раз не упадеш з коня».

Значення післялогу *off* “*separation to a distance*” найкраще підходить для опису скасування чого-небудь. – “*Mother wants me to call off the wedding and so does Todd [Script 3]*”, – «Матінка з Тодом хочуть щоб я скасувала весілля».

Віддалення (*separation*) має точкою відліку конкретний час і місце в просторі, заплановане для даної події [Голубкова 1992].

Післялоги *away, off* не завжди, але досить часто використовуються як опозиційні. Дані післялоги вживаються в одному контексті для вказівки початку або кінця будь-якого процесу, як в прямому, так і переносному сенсах (іноді як результат дій), наприклад, *switch off* (вимикати), *put off* (знімати), *drive away* (відганяти (когось)), *take off* (знімати(про одяг)). – “*Take off your clothes*”, – “*Wait, I know my rights [Script]*”. – «Знімай свій одяг», – «Постривайте, я знаю свої права». У даному випадку, ми маємо справу з просторовим відношенням «зіткнення», про який пише К. Е. Голубкова [Голубкова 2002].

Основне значення, що виражається прислівником *away* – «рухатися геть від будь-якого місця» (просторове відношення «віддалення»). Післялог *away* в поєднанні з дієсловами руху (*drive, fly, go, run* та ін.) вказує на те, яким чином відбувається цей рух: (*roll away* «відкочуватися», *toddle away* «невпевнено йти (про дитину)»). Фразові дієслова з післялогом *away* мають загальне значення «переміщувати що-небудь в сторону або позбавлятися від чого-небудь» (*throw away* «викидати», *brush away* «знімати»). Післялог *away* в поєднанні з дієсловами *be / go* зазвичай використовуються для позначення «відсутності»: – “*If you don't go away, I shall call the police [Script 1]*”. – «Якщо ти звідси не підеш, я викличу поліцію». В наступному прикладі ми маємо справу з усвідомленням, що когось немає на звичному місці, він знаходиться за межами (кордонами) звичного для нього місця: – “*I told you it would be a mistake to run away with that girl [Script 2]*”. – «Я тобі говорив що втеча з тією дівчиною була помилкою».

У наступному прикладі фразове дієслово *sponge away*, вжите в прямому значенні «*прати, видаляти щось губкою*»: – “*He's sponging the graffiti away [Script 3]*”. – «*Він видаляє малюнок на стіні*».

Проаналізувавши фразові дієслова з точки зору післялогів *away / off* в американських кінострічках, можна зробити висновок, що з 150 фразових дієслів, вибраних з тексту кіногероїв, фразові дієслова, що мають післялоги *away / off* були використані 50 разів. Серед найчастіше вживаних можна виділити наступні: *step away, go away, take away, go away, back off, take off*.

2.1.3 Фразові дієслова просторового відношення *in / out*. Для репрезентації спрямованого руху «всередину» в англійській мові вживається післялог *in*, найбільш функціонально активними є дієслова руху базового рівня, серед яких найбільш продуктивними є *come in* та *go in* — входити. – “*Randolph, Mortimer, come in here quickly, I've finally caught him [Script 1]*”. – «*Рендольфе, Мортімере ввійдіть сюди швидше, я нарешті його спіймав*». Саме ці дієслова використовуються для характеристики суб'єкта, що переміщається в просторі.

Виражене в мові поняття «вміщення» є відображенням тривимірності простору, в якому відносини між предметами характеризуються не тільки окремими лінійними вимірами «горизонталь», «вертикаль», а й співвідношенням сукупних вимірювань «горизонталь–вертикаль», що дають уявлення про об'ємність того чи іншого предмета в його відношенні до інших об'ємних предметів [Lyons 1977]. Післялоги *in* і *out*, що характеризують вимір «вміщення», досить часто зустрічаються в складі фразових дієслів. – “*Yes, we were on our way out of town [Script]*”. – «*Так, ми були в дорозі з міста*».

Фразові дієслова з післялогами *in* і *out* в прямому просторовому значенні позначають рух суб'єкта або об'єкта дії щодо кордонів деякого замкнутого простору або його розташування [Богданова 2007, с. 202]. Частка

«out» використовується, коли суб'єкт залишає якесь закрите приміщення (будинок, кімнату, будівлю, машину і т.д.): – *“The car stopped and a smartly-dressed woman stepped / jumped out [Script 2]”*. – «Машина зупинилась і з неї вийшла елегантно вдягнена жінка». Також частка “out” використовується коли об'єкт виймають із замкнутого простору (шафи, ящика, навіть рота і т.д.): – *“My tooth has started to ache again. I'm afraid I'll have to have it out [Script 3]”*. – «Зуб знову почав боліти, боюся, доведеться його видалити». Причому сема «закритості» дуже важлива: так, з поїздами, автобусами або кораблями, які в англійській мові сприймають як просторово відкриті, для позначення дії покидати / залишати використовується частка “off”, з машинами – “out”. У багатьох випадках ця частка означає «з / поза домом»: – *“Thank God I heard your voice. I lost my way. I don't know how to get out of here [Script 2]”*. – «Дякувати Богу, я почув твій голос. Я заблукав і не знаю як звідси вибратися»; але потрібно мати на увазі, що з рядом дієслів до частки “out” додається значення «для розваги» – в кіно, театр, ресторан: – *“He wanted to ask you out [Script 2]”*. – «Він хотів покликати тебе на побачення».

Коли мова йде про сонце, зірки, місяці і подібних об'єктах, використання даної частки говорить про їх видимість. Тут зберігається початкова сема: світила залишають якийсь уявний закритий простір, де вони приховані від очей, і виходять на загальний огляд: – *“As soon as we arrived to the beach the sun came out [Script 3]”*. – «Як тільки ми приїхали на пляж, вийшло сонце». Цікавим є вживання цього післялогу в значенні, що щось зникає або добігає кінця: – *“By the end of the week his money had run out”*. – «До кінця тижня у нього закінчилися гроші»; Сюди ж можна віднести і ті випадки, коли мова йде про вогонь, світло: – *“She felt cold in the living-room as the fire had gone out [Script 3]”*. – «Так як вогонь згас, у вітальні було холодно». Тут можна простежити основне значення: є якийсь запас чогонебудь: грошей, вогню – чого завгодно, але він поступово відходить із

замкнутого простору, і, таким чином, закінчується. Останній пункт використовується в перфекті *gone out*, тобто говорить про закінчену дію.

Отже, фразові дієслова *in* та *out* мають просторове відношення, та позначають рух суб'єкта або об'єкта дії стосовно кордонів деякого замкнутого простору або його розташування. Післялоги *in* та *out* використовується загалом для репрезентації напрямку «в середину / назовні» якогось об'єкта, та переміщення в просторі. Аналіз фразових дієслів та їх післялогів *in / out* в американських кінострічках, показав, що з 150 фразових дієслів, що доповнювали лексику кіногероїв, ті що мають післялоги *in / out* були використані 30 разів. Серед найчастіше вживаних можна виділити наступні: *get out, turn out, run out, put in, get in*.

2.2 Особливості функціонування дієслів, що позначають ментальну активність

Фразові дієслова англійської мови, дуже динамічні та полісемантичні за своєю природою, саме тому знаходяться в полі зору семантиків-германістів вже не одне десятиліття. Особливо актуальним в даний момент є когнітивний підхід до вивчення фразових дієслів. Сенс опису фразових дієслів з когнітивної точки зору полягає в тому, щоб простежити, яка структура знання знайшла свою об'єктивацію в кожному фразовому дієслові, для того щоб вивчити роль компонентів та способи їх взаємодії в процесі формування семантики всього фразового дієслова [Болдырев 2000].

З когнітивної точки зору фразові дієслова — це похідна одиниця, семантика якої складається в результаті взаємодії концептуальних структур дієслова і частки, які входять до її складу компонентів. Для аналізу композиційної семантики фразових дієслів необхідно проаналізувати

особливості, як дієслівного компонента, так і частки, визначити характер взаємодії концептуальних структур дієслова і частки в складі фразового дієслова [Голубкова 2002].

Кожного разу дослідники звертаються до особливостей семантики фразових дієслів, і в ході розвитку лінгвістичної науки доповнюють та в деякій мірі переглядають напрацювання минулих років і таким чином поміщають проблему в новий науковий контекст. Семантика фразових дієслів концептуальної області «ментальна активність» є досить цікавим питанням, адже в її основі лежать різні види взаємодії концептуальних структур складових компонентів — дієслова і частки, які спричиняють множинний характер метафоричних перетворень. В ході аналізу композиційної семантики фразових дієслів ментальної активності можна переконатися, що одним з механізмів формування значення досліджуваних одиниць є взаємодія концептуальних структур дієслова і частки або післяялогу.

При відборі фразових дієслів зі значенням ментальної активності керуючим фактором є те, що всі лексичні одиниці, співвідносні з поняттям «мислити», утворюють ментальне поле. У центрі цього поля знаходиться дієслово думати (*think*) і іменник думка (*thought, idea*). Оскільки мова йде про фразові дієслова, об'єднані цим значенням, дослідивши семантичну структуру ядерного слова *think* можна дійти висновку, що різні значення дієслова *think* представлені в словниках наступними численними лексико-семантичними варіантами: *consider, regard, believe, remember, expect, imagine, agree, understand, investigate, have opinion, pay attention, intend, judge, suppose, exercise mind in order to make a decision, make the mental choice*. Крім словникових дефініцій, також слід враховувати відомі науці факти про особливості мислення, його види, основні розумові операції, співвідношення мислення з пам'яттю, увагою, розумінням, уявою і іншими процесами, що належать до сфери інтелектуальної діяльності. Нижче представлено фразові

дієслова, що зустрічаються в мові найчастіше та відповідають ментальному полю *think*.

Так, фразове дієслово *to figure on* має значення *to think that something will happen and plan for it* [Macmillan Dictionary] — «думати про те, що незабаром трапиться, або планувати» та відповідає лексичній одиниці *think*. Фразове дієслово *to look ahead* має значення *to think about what is likely to happen, or to plan what you are going to do in the future* [Macmillan Dictionary] — «думати про щось що має трапитись, або будувати плани на майбутнє», що також відповідає ментальному полю *to think*. Ще декілька фразових дієслів, що відповідають лексемі *to think*, такі як *chew over* в значенні *to think about something carefully or discuss it carefully with other people before making a decision about it* [Macmillan Dictionary] — «прискіпливо обмірковувати щось, або ретельно обговорити щось до прийняття рішення», та фразове дієслово *come back to* в значенні *to talk about or consider a particular point or subject again, after you have stopped talking about it* [Macmillan Dictionary] — «повертатися до розмови знову, після того як її вже було обговорено».

Фразове дієслово *to hark back* що має значення *to remember or talk about something that happened in the past* [Macmillan Dictionary], відповідає лексичній одиниці *remember*, антонімічним до цього є фразове дієслово *to blot out* що має значення *to deliberately trying to forget an unpleasant memory or thought* [Macmillan Dictionary], та має семантику еквівалентну лексемі *forget*.

Фразове дієслово *go along with* в значенні *to agree with, to support, to accept a particular idea or plan, or to agree with someone about something* [Macmillan Dictionary] — «підтримувати, приймати якесь рішення або ідею, план, погоджуватись з кимось стосовно чогось» має синонім відповідає лексемі *agree*. В той час як фразове дієслово *stickle at* що має значення *to oppose an idea* [Macmillan Dictionary] — «опинатися, чинити опір», становить

антонімічну пару наведеному вище фразовому дієслову та відповідає лексемі *disagree*.

В свою чергу фразове дієслово *dream up* що має значення *to think of a new idea or plan, especially one that is silly or unusual* [Macmillan Dictionary] — «думати про щось або уявляти щось, особливо нереальне», відповідає лексемі *imagine*.

Лексемі *pay attention* відповідає фразове дієслово *stick with* в значення *continue to pay attention to somebody* [Macmillan Dictionary] — «продовжувати звертати увагу на когось».

Систематизація фразових дієслів що позначають ментальну активність, здійснена на основі аналізу сукупності лексико-семантичних варіантів базового дієслова *think*, а також повторюваних в словникових дефініціях досліджуваних фразових дієсловах дієслівних лексем, які розглядаються як слова-ідентифікатори, дозволила встановити факт членування поля фразового дієслова ментальної активності на 8 сегментів, що репрезентується такими лексемами, як: *think / consider, remember, forget, pay attention, imagine, agree, disagree*.

Частка *up* в складі фразових дієслів ментальної активності (сегменти *imagine (make up, think up, dream up); remember (mug up, swot up, dig up) \ consider (weigh up, size up)*) найчастіше реалізує свої концептуальні ознаки «завершення дії» і «того, що розташовується зверху, знаходиться в полі зору / є видимим». Різні фразові дієслова з часткою *up (conjure up, make up, dream up)* можуть мати подібне значення, що свідчить про закономірність і вмотивованість метафоричного переосмислення зазначеної частки. Беручи до уваги те, що дієслова, які відносяться до різних когнітивних областей, в поєднанні з однією і тією ж часткою дають семантично подібне значення, можна стверджувати, що часткам, або як їх ще називають післялоги, відводиться провідна роль у формуванні семантики фразових дієслів. Потрібно також додати, що частка *up* бере участь в концептуалізації

складних і абстрактних сутностей за допомогою процесу семантичного розширення значення.

Таким чином, можна підсумувати, що принциповим для опису фразових дієслів концептуальної області «ментальна активність» є розуміння ментальної лексики як одиниць, що відображають основні ланки розумового процесу, а також інші психічні процеси, пов'язані з мисленням. Обраний в роботі підхід до опису ментальної лексики дозволив вивчити аналізовану концептуальну область і в плані змісту, і в плані мовленнєвої форми.

Проаналізувавши фразові дієслова, що позначають ментальну активність в американських кінострічках, можна зробити висновок, що з 150 фразових дієслів, вибраних з тексту кіногероїв, фразові дієслова, що позначають ментальну активність були використані 7 разів, зокрема наступні випадки: – “*I don't want to go tonight but I can't **think up** a good excuse [Script 3]*”, – «У мене немає бажання сьогодні йти, але я можу вигадати чудову відмовку». В даному випадку, ми спостерігаємо фразове дієслово *think up* концептуальної області «метальна активність» в сегменті *imagine*; – “*Maybe he should **go along with** it [Script 1]*”, – «Можливо йому варто було б погодитись»; – “*Jessica's already agreed, but it's going to be harder persuading Louis to **go along with** it [Script 3]*”, – «Джесіка вже дала згоду, але буде важко переконати Люїса погодитись з цим». На цьому прикладі, ми спостерігаємо фразове дієслово *go along with*, що відповідає лексемі *agree*, та використовується в кінолексиці героїв в розмовному стилі. Наприкінці, в прикладі: – “*She hadn't **figured on** him reacting this way [Script 2]*”, – «Вона не могла подумати, що він так відреагує». Де фразове дієслово *figured on* відповідає лексемі *think*.

– “*You don't have to tell him why, just **make something up** [Script 2]*”, – «Тобі не потрібно виправдовуватись перед ним, просто вигадай щось». В даному випадку, ми спостерігаємо фразове дієслово *take up* концептуальної області «метальна активність» в сегменті *imagine*, на прикладі кінолексики також вживається в розмовному стилі.

– “Why not **dream up** something entertaining, Sara [Script 3]?”, – «Сапо, чому б не вигадати щось цікаве?». На цьому прикладі, ми спостерігаємо фразове дієслово *dream up* вживається в сегменті *imagine*, в розмовному стилі, та в значенні *to think of a new idea or plan, especially one that is silly or unusual* [Macmillan Dictionary] – «думати про щось або уявляти щось, особливо нереальне».

– “I’m **weighing up** my options before I decide to buy this mansion [Script 3]”, – «Я добре зважую своє рішення перед тим як купувати цей особняк» в даному випадку, фразове дієслово *weight up* використовується в розмовному стилі в значенні *to think carefully about the advantages or disadvantages of a situation before making a decision* [Macmillan Dictionary], та відповідає сегменту *consider*.

Отож, можна дійти висновку, на прикладі проаналізованих кінострічок, що фразові дієслова концептуального поля «ментальна активність», в лексиці кіногероїв зустрічаються не часто.

2.3 Специфіка вербалізації почуттів за допомогою фразових дієслів

Перспективи дослідження фразових дієслів полягають в тому, що для фразових дієслів англійської характерною рисою є полісемія. Тобто такі дієслова багатозначні, число значень одного дієслова може перевищувати 20. При цьому в повному обсязі значення виявляють очевидний семантичний зв'язок, що в черговий раз підтверджує думку про те, що в лексиці є явища, в яких «тотожність (мається на увазі логічна тотожність мовної одиниці самій собі) не виводиться з однієї лише форми плану вираження, тобто для її встановлення потрібно залучення фонових знань» [Доброва 2016, с. 82]. Мається на увазі що, для достовірного розуміння якогось певного фразового

дієслова потрібно не лише знати його основне значення, а й значення самого дієслова окремо, а також знання граматичних та лексичних особливостей мови і безпосередньо культури носіїв цієї мови.

Емоції — це не тільки індивідуальна реакція на події, що відбуваються, але й проєкція ідіо-етнічних особливостей сприйняття дійсності, що відображає закріплене в суспільстві і в мові членування картини світу. Таким чином, відібрана для дослідження група слів повинна відповідати чинній мовній практиці, тобто бути репрезентативною.

Частину емоцій прийнято відносити до групи основних (гнів, страх, печаль і ін.). Протиставляють також позитивні емоції (наприклад, радість) і негативні (гнів, горе, страх). Вивчення емоцій має виняткову важливість для розуміння самого широкого кола проблем індивідуального досвіду і людської діяльності в цілому. Фундаментальним дослідженням вербально-понятійного різноманіття емоцій приділяється велика увага і в сучасній лінгвістиці. Однак, незважаючи на те, що проблема емотивності (прояви емоційності в мові) розглядається в лінгвістиці вже порівняно довго, наука про мову ще не готова представити повний опис цієї категорії [Вольф 2002, с. 210].

Психологи поділяють всі емоції на позитивні і негативні. У більшості випадків цей знак притаманний емоції постійно і визначається характером впливу пережитого стану на організм людини. Однак існують ще й так звані ситуативно-обумовлені емоції, які можуть «носити дві різні полярності, позитивну і негативну» [Соболь 2011, с. 136]. Знак таких емоцій визначається характером взаємодії людини з навколишнім середовищем, психологічними, психічними та іншими факторами. Прикладом таких емоцій служить емоція здивування, яка може бути викликана як чимось приємним (і тоді це позитивна емоція), так і чимось неприємним (і тоді це емоція негативна).

2.3.1 Фразові дієслова що виражають негативні емоції. Насамперед, потрібно зауважити, що фразові дієслова вважаються полісемантичними за своєю природою. Вони можуть як позначати рух або дію так і слугувати для вираження емоційного стану людини. Такі дієслова можуть бути поділені на дві основні групи негативні і позитивні почуття. До негативних, в свою чергу, можна віднести роздратування, злість, смуток, розпач, як наприклад: *to boil up* — основне значення фразового дієслова *to heat liquid, or to heat something in a liquid, until it boils* [Cambridge Dictionary] — «закип'ятити, зварити». Його переносне значення — «закипати, наростати» про емоції, тобто про роздратування. Порівняння в даному випадку проводиться з закипаючою водою. Спочатку спокійна, вона поступово починає вирувати, її температура підвищується. Таким же чином і людина, відчуваючи негативні емоції, спочатку приховує їх, а потім поступово починає їх показувати. В даному випадку, ми спостерігаємо метафоричне перенесення.

Фразове дієслово *to blow up* має основне значення *to explode* [Cambridge Dictionary] — «вибухнути». Переносне значення *to lose one's temper* — «виходити з себе». Семантика *to lose one's temper* утворена шляхом метафоричного перенесення базового значення *to explode* на основі подібності позначуваних явищ, адже подібно до вибуху емоції різко стають негативними, тобто людина ніби вибухає від злості та роздратування.

Фразове дієслово *to break down* — *to be unable to control your feelings and to start to cry, to become very upset* [Cambridge Dictionary] — «втратити самовладання, повністю засмутитися, розгубитися; впасти в істеріку». Переносне значення цього фразового дієслова так само як і основне значення позначає раптову дію.

Основне значення дієслова *to break up* — *a gradual division into smaller pieces* [Cambridge Dictionary]: «розлучатися; розходитися (про подружні пари); зірватися, допустити нервовий зрив». Найчастіше це фразове дієслово використовується при позначенні «закінчення відносин між людьми чи то

ділових чи то особистих», в значенні *to break up — the coming to an end of a business or personal relationship, caused by the separation of those involved* [Cambridge Dictionary].

Фразове дієслово *to get someone down* що має основне значення *to lift someone or something down from a higher position to a lower one* [Cambridge Dictionary] — «опускати щось або когось з вищого рівня на нижчій» набуло значення *to depress or demoralize someone, to cause someone to feel unhappy and negative* — «нервувати, падати духом, засмучувати когось».

Ще одне фразове дієслово, що позначає негативні емоції людини *cloud over — If the sky clouds over, it becomes covered with clouds* [Cambridge Dictionary] — «хмарніти», — отримало значення *suddenly look unhappy or worried* (про людину) — «хмурніти», шляхом метафоричного перенесення. Тобто в першому значенні мова йде про хмари, в переносному значенні про емоційний стан людини.

Фразове дієслово *to put sb down*, що має основне значення *to write someone's name on a list or document, usually in order to include that person in an event or activity* [Cambridge Dictionary] — «вносити в список», набуло переносного значення *to make someone feel silly or not important by criticizing them* [Cambridge Dictionary] — «засуджувати, критикувати».

Основне значення фразового дієслова *to take on something* це *to accept some work or responsibility* [Cambridge Dictionary], тобто «брати на себе якусь роботу», в переносному ж значенні маємо наступне *to take to heart, take it personally* — «сильно хвилюватися, турбуватися, сприймати близько до серця». В даному випадку ми спостерігаємо метафоричне перенесення.

Фразове дієслово *to get to — to have an opportunity to do something* [Cambridge Dictionary], що має основне значення «мати можливість щось робити» — отримало переносне значення, шляхом метафоричного перенесення *to annoy or upset someone by persistent action* — «дратувати, діяти на нерви».

Основне значення фразового дієслова *to tick smb off* — *to put a symbol next to a name, etc. on a list to show that something has been done or dealt with, someone is present, etc* [Cambridge Dictionary], отримало переносне значення — *to annoy someone* — злити, дратувати. В даному випадку ми спостерігаємо метафоричне перенесення.

Фразове дієслово *to break down* — що має основне значення *to stop working or not be successful* [Cambridge Dictionary], — «зламатись», шляхом метафоричного перенесення, отримало переносне значення *to be unable to control your feelings and to start to cry* [Cambridge Dictionary] — «розплакатись від сильних емоцій». На цьому прикладі, ми спостерігаємо як семантика *to stop working* уподібнюється до емоційного стану людини, наче перестати контролювати себе.

Ще одне фразове дієслово що виражає негативні емоції *to wind smb up* — основне значення якого *to tell someone something that is not true in order to make a joke* [Cambridge Dictionary] — «обманювати когось, жартувати над кимось», набуло нового значення, шляхом метафоричного перенесення — *to make someone angry or upset* — «накручувати, дратувати когось». Тобто емоції нарастають подібно до вітру, який спочатку тихий, а потім може ставати сильнішим.

Фразове дієслово *to clam up* яке має основне значення *to refuse to talk or answer* [Cambridge Dictionary] — «відмовлятися говорити або відповідати», набуло додаткового значення *to become silent suddenly, usually because you are embarrassed or nervous* [Cambridge Dictionary] — «замовчати від страху, замкнутися в собі».

Основне значення фразового дієслова *to wimp out*, що виражає негативні емоції людини, зокрема страх це — *to decide not to do something because you are too frightened* [Cambridge Dictionary] — «злякатися щось робити, відмовитися щось робити через страх»

Фразове дієслово *to wear out* має основне значення *to use something a lot so that it no longer works, or can no longer be used* [Macmillan Dictionary] —

«зношувати щось, шляхом тривалого використання». Фразове дієслово набуло нового значення, шляхом метафоричного перенесення, *to exhaust someone* [Macmillan Dictionary] – «втомити, роздратувати когось». В даному ми спостерігаємо метафоричне перенесення з речі на людину, а саме на емоційний стан людини.

Основне значення фразового дієслова *to work up – to develop an idea, a plan, etc., by considering all the details* [Cambridge Dictionary] – «розробляти план, вигадувати або винаходити щось», отримало переносне значення, шляхом метафоричного перенесення *to make someone feel upset, excited, or nervous* [Macmillan Dictionary] – «нервувати, засмучувати когось».

Ще декілька фразових дієслів, що також позначають негативні емоції, які властиві людині, такі як: *to be fed up – bored, annoyed, or disappointed, especially by something that you have experienced for too long* [Cambridge Dictionary] – «бути роздратованим, пригніченим через щось» та фразове дієслово *to be cheesed off – annoyed and disappointed with something or someone* [Cambridge Dictionary] – «бути розчарованим, незадоволеним чимось або кимось».

У результаті аналізу лексики героїв у відібраних кінострічках було досліджено, що 150 фразових дієслів виявлених в кіно-матеріалі, ті, котрі виражають негативні емоції людини було використано 8 разів. Зокрема в наступних випадках: – “*I broke down when he'd gone, knowing that I might never see him again* [Script 3]”, – «Я був в розпачі, коли вона пішла, й розумів, що можливо я її більше ніколи не побачу». На прикладі лексики кіногероїв ми бачимо, що фразове дієслово *broke down* яке має значення *to be unable to control your feelings and to start to cry* [Cambridge Dictionary], вживається в розмовному стилі, а отже використовується в лексиконі кіногероїв для відтворення реального спілкування;

– “*What finally caused the **break-up** of your marriage?* [Script 2]”, – «Що врешті решт спровокувало ваше розлучення?», фразове дієслово *to break up* в

даному випадку в значенні – *the coming to an end of a business or personal relationship, caused by the separation of those involved* [Cambridge Dictionary];

– “*Megan’s **ticked off** with me for some reason* [Script 2]”, – «Меган злиться на мене з деяких причин»; – “*Anyway, Jessica got kind of **ticked off** at me* [Script 3]”, – «В будь якого випадку, Джесіка сильно на мене образилась», де використовується метафоричне перенесення фразового дієслова *to tick smb off – to annoy someone* [Cambridge Dictionary].

– “*Louis, I know you feel the anger **boiling up** inside you* [Script 1]”, – «Люїсе, я знаю, що ти закипаєш від злості», де фразове дієслово *boil up* має основне значення *to explode* [Cambridge Dictionary] – «вибухнути», вживається в кінофільмі в переносному значенні, шляхом метафоричного перенесення «вибухнути від емоцій» а також позначає розмовний стиль.

– “*You don't have to **work yourself up** over this* [Script 1]”, – «Ти не повинен себе карати через це», фразове дієслово *to work up – to develop an idea, a plan, etc., by considering all the details* [Cambridge Dictionary] – «розробляти план, вигадувати або винаходити щось», на прикладі кінодискурсу вживається в переносному значенні *to make someone feel upset, excited, or nervous* [Macmillan Dictionary] – «нервувати, засмучувати когось».

– “*The police took Jessica in for questioning, but she **clammed up** when they asked about her boyfriend* [Script 3]”, – «Поліція викликала Джесіку на допит, але вона замовкла коли почали питати про її нареченого», Фразове дієслово *to clam up* в лексиці кіногероїв вживається в переносному значенні *to become silent suddenly, usually because you are embarrassed or nervous* [Cambridge Dictionary] – «замовчати від страху, замкнутися в собі».

– “*I know he's annoying, but you shouldn't let him **get to** you* [Script 2]”, – «Я розумію, що він діє на нерви, але не дозволяй йому тебе злити». Фразове дієслово *to get to – to have an opportunity to do something* [Cambridge Dictionary], на прикладі кінодискурсу, вживається в переносному значенні *to annoy or upset someone by persistent action* – «дратувати, діяти на нерви».

Отже, вище було представлено деяку частину фразових дієслів, що виражають негативні емоції та переживання людини на прикладі американських кінофільмів. Як ми бачимо особливістю фразових дієслів є їх багатозначність та поліфункціональність, зокрема з точки зору їх семантичних особливостей, вони можуть як позначати рух або дію так і виражати емоційний стан людини.

2.3.2 Вираження позитивних емоцій за допомогою фразових дієслів. Як вже було зазначено фразові дієслова полісемантичні за своєю природою, велика їх частина виражає дію, рух, позначає характер дії та руху, та інші властивості, зокрема такі як вираження позитивних емоцій що притаманні людині, до таких емоцій та переживань ми можемо віднести відчуття щастя, радість, сміх, кохання, відчуття спокою або заспокоєння, та багато інших, як наприклад *to cheer (somebody) up, to burst out laughing, to fall about, to crack (somebody) up, let out a laugh, drool over, brighten up, chill out, cool off, to crease up* та інші. В цьому підрозділі ми розглянемо декілька таких фразових дієслів докладніше.

Фразове дієслово *to cheer (sb) up* має основне значення *to feel encouraged and happier, or to cause someone to feel this way* [Cambridge Dictionary] – «*нідбадьорювати, розвеселяти або робити когось щасливішим*», фразовим дієсловом синонімом до цього вважається *to perk (somebody) up* що має значення *to become more lively or cheerful or to make (someone) more lively or cheerful* [Cambridge Dictionary] – «*оживляти, нідбадьорювати*».

Фразове дієслово *to burst out laughing* має значення *to suddenly start laughing* [Cambridge Dictionary] – «*пантово розсміятися, вибухати сміхом*». В даному випадку семантема *to start suddenly(smith)* утворена шляхом метафоричного перенесення базового значення *to explode* на основі

подібності позначуваних явищ, адже подібно до вибуху позитивні емоції можуть викликати раптовий сміх.

Фразове дієслово *to fall about* означає *to laugh without being able to stop* [Cambridge Dictionary] – «бути не в змозі стримувати сміх»;

To crack (sb) up фразове дієслово яке означає *to suddenly laugh a lot, or to make someone suddenly laugh a lot* [Cambridge Dictionary]. Першочергове значення дієслова *to crack* – *to make a sudden, short noise, or to cause something to make this noise*, тобто «раптово зашуміти». В даному випадку ми спостерігаємо метафоричне перенесення.

Фразове дієслово *drool over* має основне значення *to show extreme and sometimes silly pleasure while looking at someone or something* [Cambridge Dictionary] – «мліти від захвату, захоплення».

Ще одне фразове дієслово, що виражає позитивні емоції *to brighten up*, має основне значення *to become lighter or more colourful, or to make something become lighter or more colourful* [Cambridge Dictionary], – «світлішати», набуло дещо іншого значення шляхом метафоричного перенесення – *to become happier, or to make someone become happier* [Cambridge Dictionary], – «робити когось щасливішим, оживляти когось».

Фразове дієслово *to chill out* має значення *to relax completely, or not allow things to upset you* [Cambridge Dictionary], – «заспокоюватись». Також синонімічним фразовим дієсловом до цього є *cool off*, що має основне значення *slightly cold in a pleasant way* [Cambridge Dictionary] – «прохолонути», набуло значення, шляхом метафоричного перенесення *become quiet or calm, especially after a state of agitation* [Cambridge Dictionary] – «заспокоїтись».

Основне значення фразового дієслова *to crease up* – *to laugh a lot, or make someone else laugh a lot* [Cambridge Dictionary], – «дуже сильно сміятися, розсмішити когось».

У результаті аналізу лексики героїв у відібраних кінострічках було досліджено, що 150 фразових дієслів виявлених в кіно-матеріалі, ті, котрі

виражають позитивні емоції людини було використано 7 разів. Зокрема в наступних випадках: – “**Cheer up!** *It's not the end of the world* [Script 2]”, – «Вище носа! Це не кінець світу», фразове дієслово *cheer up* в значенні *to feel encouraged and happier, or to cause someone to feel this way* [Cambridge Dictionary];

– “**Chill out,** *honey. I got this. Gil, come here* [Script 2]”, – «Охолонь, люба. Я все вирішив. Джил, ходи-но сюди»; – “*I obsess about money and I just have to* **chill out** [Script 3]”, – «Я наче одержима грошима мені просто необхідно відпочити», фразове дієслово *chill out* вживається в кінолексиці героїв в розмовному стилі в значенні *to relax completely, or not allow things to upset you* [Cambridge Dictionary];

– “*When they saw what their father had done, they both* **fell about laughing** [Script]”, – «Коли вони побачили, що зробив їхній батько, вони не змогли стримати сміх»; де фразове дієслово *to fall about* в значенні *to laugh without being able to stop* [Cambridge Dictionary];

– “*The look on his face just* **creased me up** [Script]”, – «Його погляд неабияк мене розвеселив», фразове дієслово *to crease up* в значенні *to laugh a lot, or make someone else laugh a lot* [Cambridge Dictionary];

– “*Didn't you ever want to* **burst out laughing?** [Script 1]”, – «Хіба тобі не хотілось розсміятися?»; – “*Well, it was your fault, 'cause you made me* **burst out laughing** [Script 3]”, «Ну знаєш, це твоя провина, тому що це ти мене розсмішив». В даних випадках ми спостерігаємо вживання фразового дієслова *to burst out laughing* на прикладі кінолексики героїв в значенні *to suddenly start laughing* [Cambridge Dictionary] – «рантрово розсміятися, вибухати сміхом».

Таким чином, ми можемо підсумувати, що фразових дієслів, які виражають емоції та переживання людини (як позитивні так і негативні) в англійській мові нараховується досить велика кількість. Попри те, що фразові дієслова зазвичай виражають дію або рух, існують і ті що позначають емоційний характер дії, або емоційний стан людини. Дослідження фразових

дієслів цієї категорії, в зазначеному матеріалі, а саме в американських кінострічках, являється важливим та необхідним в вивченні та безпосередньо в дослідженні лексичного пласту конкретної мови.

ВИСНОВКИ

Фразові дієслова займають значне місце в дієслівній лексиці сучасної англійської мови і є надзвичайно вживаними зважаючи на їх полісемантичність та ідіоматичність значень, а також неоднорідність функціонування. Розвиток і поповнення системи фразових дієслів відбувається за двома напрямками: утворення нових фразових дієслів та розвиток семантики вже утворених одиниць мови.

В даній роботі були розглянуті структурно-семантичні особливості функціонування фразових дієслів, на матеріалі англійських кінофільмів. В результаті нашої дослідницької роботи ми можемо зробити наступні висновки:

Термін «фразове дієслово» розуміють як сполучення дієслова з прислівниковою або прийменниковою часткою (іноді з двома), яке становить єдине семантичне та синтаксичне ціле. Існують дві основні точки зору щодо природи другого компонента фразового дієслова. Прихильники першої точки зору вважають, що другим компонентом фразових дієслів – це одна з існуючих частин мови: частка, прийменник, адвербіальний прийменник або прислівник. Згідно другої точки зору другим компонентом конструкції розглядають як особливу частину мови, що має назву післялог, постпозитив або адверб. Фразові дієслова широко використовуються не лише в розмовному стилі мови, але й в інших видах вербальної комунікації та є невід'ємною частиною комунікативної сфери англійської мови.

До структурних особливостей фразових дієслів відноситься їх перехідність та неперехідність. Перехідні фразові дієслова завжди мають прямий додаток. Потрібно зауважити, що більшість фразових дієслів є перехідними, такі дієслова поділяються на подільні і неподільні. Що стосується неперехідних фразових дієслів, то вони є самостійними та не

вимагають доповнення. Тобто в одних випадках частку можна відірвати від дієслова, а в інших — ні. До неподільних фразових дієслів відносяться всі неперехідні і кілька перехідних дієслів. Неподільні дієслова утворюють дві великі групи: в одній, дієслова, доповнення яких може ставати як до післядієслівного елемента, так і після нього, в іншій групі, дієслова, в яких доповнення повинно ставитися до після-дієслівного елемента.

Розглянувши та проаналізувавши семантичні та структурні особливості функціонування фразових дієслів в кінематографічній галузі, треба відзначити, що до семантичних особливостей можна віднести те, що кореляція початкового та похідного значення компонентів засновується на поєднанні дієслова і частки.

При аналізі фразових дієслів, ми бачимо, що найчастіше відбувається повне або часткове звуження або, навпаки, розширення значення попередньо закладеної семантики дієслівного компонента як ключового елемента фразового дієслова. Таким чином, семантична деривація є найбільш продуктивним способом утворення фразових дієслів англійської мови, що представлені у кінодискурсі. Наприклад, взяті з кінострічок фразові дієслова *to break down*, *boil up*, *get someone down*, *cloud over* демонструють похідне значення, що утворене шляхом семантичної деривації, в основі якого було покладено метафоричне перенесення вихідного значення. До того ж, треба зауважити, що лінгвістичну метафору та лінгвістичну метонімію вважають універсальним механізмом вторинної номінації фразових дієслів, при цьому лінгвістична метафора зустрічається набагато частіше.

Проаналізувавши семантичну структуру фразових дієслів англійської мови, що беруть участь в номінації і дескрипції феномена «рух», треба зазначити, що безпосередньо рух може бути орієнтованим на початковий пункт, точку відправлення, або на кінцевий пункт, точку прибуття. Фразові дієслова просторового значення можуть мати різні аспектуальні відтінки, такі як вираження початку виникнення дії, продовження дії та її інтенсифікація, завершення, закінчення повної вичерпності дії і т.д. Для позначення названих

аспектів руху в англійській мові широко використовуються післялоги. Наприклад дієслова з післялогами *up / down*, позначають напрямок переміщення вертикально вгору та донизу, і зазвичай супроводжуються слово-формою кінцевого пункту переміщення. Але крім своїх прямих просторових значень, мають і безліч переосмислених метафоричного характеру.

Що стосується функціонування фразових дієслів у кінодискурсі, треба зазначити, що фразові дієслова досить часто застосовуються саме в кінолексичі героїв в американських комедіях, адже використання фразових дієслів у кінематографі, де мова представлена в найбільш наближеній до природного спілкування формі, ведуть до закріплення за даними лексичними одиницями статусу варіанта, а згодом – і альтернативи, що прийшла на заміну загальноприйнятої літературної норми. Найчастіше у проаналізованих фільмах були використані фразові дієслова з просторовими післялогами *up, down, away, off*, як наприклад *come away, run away, put down, sit down, keep down, go down, stand up, back up, hold up, back off, take off*.

Проаналізувавши фразові дієслова, на прикладі кінолексичі героїв американських комедій, концептуальної області «ментальна активність», було виділено 6 таких одиниць в лексиці кіногероїв, а саме *think up, go along with, figure on, make smth up, dream up, weight up*. Таким чином, можемо підсумувати, що такі дієслова відображають основні ланки розумового процесу як то уява, обмірковування, прийняття рішення, згода, а також інші психічні процеси, пов'язані з мисленням. Обраний в роботі підхід до опису ментальної лексики дозволив вивчити аналізовану концептуальну область і в плані змісту, і в плані мовленнєвої форми, та зокрема функціонування фразових дієслів, що позначають ментальну лексику в кінодискурсі.

Розглянувши фразові дієслова, котрі виражають позитивні на негативні емоції людини на прикладі лексики кіногероїв, можемо прослідкувати, що більшість таких дієслів як наприклад, *work up, take on smth, boil up, get to, put smb down* утворені шляхом метафоричного перенесення, яке ґрунтується на

подібності тих або інших ознак, а також шляхом розширення та звуження першочергового значення дієслова та його прийменника (післялогу).

Фразові дієслова широко вживаються у мові кіногероїв, оскільки в тексті кінофільму мова представлена в своєму первісному вигляді в різних найбільш типових комунікативних контекстах. Необхідно додати, що мова кінострічок, на відміну від мови художньої літератури, максимально наближена до оригіналу, тобто живої мови.

Таким чином, оскільки фразові дієслова вважаються поліфункціональними та багатозначними за своєю природою і їх конкретний лексико-семантичний варіант актуалізується виключно в контексті, перспективним, є вивчення та дослідження фразових дієслів на матеріалі кінодискурсу, зокрема, з точки зору розкритих в ньому складових, а саме кіносценаріїв та їх перекладів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аничков И. Е. Адвербиальные послелогои в современном английском языке. *Вопросы германской и романской филологии* : сборник научных трудов. Пятигорск, 1961. Т. 24. С. 221–253.

2. Аничков И. Е. Английские адвербиальные послелогои : дисс. ... д-ра. филол. наук. Москва, 1947. 536 с.

3. Амосова Н. И. Основы английской фразеологии. Ленинград : ЛГУ, 1963. С. 56–58.

4. Апресян Ю. Д. Избранные труды. Т. 1. Лексическая семантика. М. : Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 1995. VIII с., 472 с.

5. Арутюнова Н. Д. Образ человека в культуре и языке. М. : Индрик, 1999. 422 с.

6. Белова А. Д. Понятия «стиль», «жанр», «дискурс», «текст» у сучасній лінгвістиці. *Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Іноземна Філологія*: 2002. Вип. 32–33. С. 11–14.

7. Богданова С. Ю. Концептуализация и реконцептуализация пространственных отношений : на материале английских фразовых глаголов : дис. ... д-ра филол. наук. Иркутск, 2007. 350 с.

8. Болдырев, Н. Н. Когнитивная семантика (курс лекций по английской филологии). Тамбов : Изд-во ТГУ, 2000. 163 с.

9. Вольф, Е. М. Функциональная семантика оценки. М. : Эдиториал. УРСС, 2002. 210 с.

10. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. Москва : Наука, 1981. 139 с.

11. Голубкова Е. Е. Глагольные комплексы типа *come in, put away* в современном английском языке: семантика и функционирование: дис. ... канд. филол. наук. Москва, 1990. С. 55–60.
12. Голубкова, Е. Е. Фразовые глаголы движения (когнитивный аспект). М. : ГЕОС, 2002. 175 с.
13. Гойхман О. Я., Надеина Т. М. Речевая коммуникация: учебник. Изд-е 2-е, перераб. и доп. М. : ИНФРА-М, 2008. 207 с.
14. Григорьев С. В. Фразовые глаголы. М. : КАРО, 2003. 272 с.
15. Джанумов А. С. Семантическая структура постпозитивного компонента *up* в составе фразовых глаголов. *Вестник МГУ. Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация*. Вып. 1. М. : МГУ, 2007. С. 30–36.
16. Дмитриева О. П. Фразовый глагол как часть фразеологической системы английского языка. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. Тамбов, 2016. Вып. 8-1 (62). С. 106–109.
17. Жирова И. Г., Дмитриева О. П. К вопросу о семантике фразового глагола в английском языке. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. Тамбов, 2016. Вып. 7-2 (61). С. 100–104.
18. Жирова И. Г. Лингвистическая категория «эмфатичность» в антропоцентризме: языковая личность Маргарет Тэтчер в эмоционально-оценочном дискурсе. М. : Флинта, 2012. 256 с.
19. Жлуктенко Ю. А. О так называемых «сложных глаголах» типа *stand up* в современном английском языке. М. : Наука, 1954. 177 с.
20. Зильберман Л. И. Семантика наречной частицы *up* в составе глагольных образований типа *to stand up*. *Романогерманская филология*. М. : Изд-во АН СССР, 1958. Вып. 2. С. 110–131.
21. Зайченко С. С. Некоторые особенности кинодискурса как знаковой системы. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. Тамбов: Грамота, 2011. Вып. 4. С. 82–86.

22. Иванова Е. Б. К вопросу о языке кино. *Языковая личность: проблемы коммуникативной деятельности*. Волгоград: Перемена, 2001. С. 151–161.
23. Какорина Е. В. Язык интернет-коммуникации. *Современный русский язык: система – норма – узус*. М. : Языки славянских культур, 2010. С. 273–340.
24. Керлин А. А., Кузнец М. Д. Составные глаголы в современном английском языке. Л. : Учпедгизд, Ленинградское отделение, 1956. 129 с.
25. Кубрякова Е. С. Глаголы действия через их когнитивные характеристики. *Логический анализ языка. Модели действия*. М. : Наука, 1992. С. 84–90.
26. Кунин А. В. Английская фразеология. М. : Высшая школа, 1970. 344 с.
27. Кустова Г. И. Когнитивные модели в семантической деривации и система производных значений. *Вопросы языкознания*. М. : Наука : 2000. Вып. 4. С. 85–109.
28. Лавриненко И. Н. Критерии классификации кино дискурса. *Вестник Харьковского национального университета. Дискурсология: семантика и прагматика*. М. : ХНУ, 2012. Вып. 13. С. 41–44.
29. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем / пер. с англ. под ред., А. Н. Баранова. М. : Едиториал УРСС, 2004. 256 с.
30. Маслова В. А. Лингвокультурология. М. : Академия, 2001. 208 с.
31. Рахилина Е. В. Когнитивный анализ предметных имён: семантика и сочетаемость. М. : Азбуковник, 2010. 448 с.
32. Самигуллина А. С. В многомерном пространстве фразовых глаголов. *Вестник Башкирского университета*. М. : БГУ, 2006. Т. 11. С. 99–101.
33. Сизова Е. А. Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание. М. : Пятигорск, 2004. 199 с.

34. Соболев Е. Ю. Языковые средства репрезентации эмоции удивления в английском художественном тексте. *Вестник МГОУ*. М. : МГОУ, 2011. Вып. 3. С. 135–142.
35. Скребцова Т. Г. Американская школа когнитивной лингвистики. СПб.: Анатолия, 2000. 202 с.
36. Слышкин Г. Г., Ефремова М. А. Кинотекст (опыт лингвокультурологического анализа). М. : Водолей Publishers, 2004. 153 с.
37. Хахалова С. А. Метафора в аспектах языка, мышления и культуры. Иркутск : ИГЛУ, 2011. 292 с.
38. Цивьян Ю. Г. К метасемиотическому описанию повествования в кинематографе. М. : Тарту, 1984. С. 109–121.
39. Чиненова Л. А. Английская фразеология в языке и речи. М. : МГУ, 1986. 101 с.
40. Шитова Л. Ф, Брускина Т. Л. English Idioms and Phrasal Verbs. СПб. : Антология, 2005. 256с.
41. Carter R, McCarthy M. Cambridge Grammar of English. Cambridge : Cambridge University Press, 2006. 973 p.
42. Lamont G. J. M. The Historical Rise of the English Phrasal Verb URL: <http://homes.chass.utoronto.ca/~cpercy/courses/6361lamont.html> (дата звернения: 18.10.2020).
43. Lyons J, University of Cambridge. Publisher : Cambridge University Press. Online publication date: June 2012; Print publication year: 1977 URL: <https://www.cambridge.org/core/books/linguisticsemantics/760D6C09FC63FDF55FF50C1AAE5F663F> (дата звернения: 22.10.2020).
44. McArthur T. The Oxford Companion to the English Language. Oxford : Oxford University Press, 1992. p. 72–76.
45. O'Connell S. Focus on Advanced English C. A. E. Addison Wesley Longman Limited, 1999. 240 p.
46. Povey Jane. Phrasal Verbs and How to Use Them. М. : Высшая школа, 1990. 176 p.

47. Thim S. Phrasal Verbs: The English Verb–Particle Construction and Its History. De Gruyter Mouton, 2013. 302 p.
48. Swan M. Practical English Usage. Oxford: Oxford University Press, 2006. 658 p.
49. Script 1 за текстом кінофільму «Trading Places» by Cinema Group Ventures (1983).
50. Script 2 за текстом кінофільму «The haunted mansion» by Walt Disney Pictures (2003).
51. Script 3 за текстом кінофільму «Thousand words» by Varsity Pictures (2012).

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

52. Апресян Ю. Д., Медникова Э. М. Новый большой англо-русский словарь. М. : Русский язык, 1994. 832 с.
53. Hornby N. Oxford Phrasal Verbs dictionary for learners of English. Oxford : OUP Oxford, 2002. 432 p.
54. Cambridge Advanced Learner's Dictionary. URL: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/> (дата звернення: 18.10.2020).
55. Macmillan English Dictionary for Advanced Learners. URL: <https://www.macmillandictionary.com/> (дата звернення: 20.10.2020).

SUMMARY

The presented paper is dedicated to the analysis of phrasal verbs of the English language, and particularly in English-language cinematic discourse.

The object of the work is to coverage the structural-semantic and stylistic features of the functioning of phrasal verbs in English-language cinematic discourse.

The relevance of this research lies in the growing interest of scholars in the problems of using phrasal verbs, due to their constant acquisition of new meanings in colloquial style, and the widespread use of this lexical layer in English; however their functioning is not sufficiently studied in cinematic discourse.

The practical value of the paper is that the classification of phrasal verbs and their semantic and structural features can be successfully used in teaching special courses in lexicology.

The definition of a “phrasal verb” is offered in the work. The structural features of phrasal verbs include their transitivity and intransitivity. One of the semantic features of phrasal verbs in cinematic discourse is their ability to metaphorical transfer, which is based on the similarity of certain features, as well as expanding and narrowing the primary meaning of the verb and its preposition (postposition). The functioning of phrasal verbs in English-language cinematographic discourse today is a fairly common issue, in particular the peculiarities of the functioning of phrasal verbs denoting movement, the conceptual area of "mental activity" and the emotiveness of phrasal verbs on the example of movies presented in the work.

Key-words: *American comedies, conceptual area of "mental activity", cinematic discourse, metaphorical transference, phrasal verb, semantic derivation, verbalization of feelings*

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Дергаль Дар'я Вікторівна, студент(ка) 2 курсу, форми навчання денної, факультету Іноземної філології, спеціальність 035 Філологія, освітня програма Мова і література (англійська), адреса електронної пошти ivanova8377@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Особливості функціонування фразових дієслів в англійськомовному кінематографічному дискурсі (на матеріалі американських комедій)» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____

Підпис _____

ПІБ (студент) _____